

Раде Милосављевић

И ОПЕТ ЉУБАВ

ПРИЧЕ И ПЕСМЕ

Раде Милосављевић
И ОПЕТ ЉУБАВ

Издавач

ИК „Гамбит“, Јагодина

За издавача

Златомир Лазић

Уредник

Слободан Жикић

Рецензент

Бајо Џаковић

Илустрације и слика на корици

Сретко Дивљан

Технички уредник и дизајн

Зоран Јевремовић

Лектор

Љубица Јовановић

Штампа

Графичко предузеће

„Топаловић“ Ваљево

Тираж

500 примерака

2017 (7525) година

ISBN 978-86-7624-059-3

РАДЕ МИЛОСАВЉЕВИЋ

И ОПЕТ ЉУБАВ

ГАМБИТ • ЈАГОДИНА

СВЕ ДОК ВОЛИШ ЖИВИШ,
ЈЕР ЖИВОТ ЈЕ ЉУБАВ.
ОНАЈ КО ТО НЕ ЗНА,
НИЈЕ СЕ ИМАО ЗАШТА РАЂАТИ!

Аутор

Книже

ПОЉУБАЦ

Прошла је тек једна ноћ од операције. Лежао је због болова незнатно згрчених ногу и зурio у таваницу болничке собе у којој их је било укупно петорица. Са седманаест година, био је најмлађи. Рана је тек сада почела да га жига, јер је престало дејство анестезије. И то све јаче. Грашке зноја росиле су му чело...

Све је почело неколико дана раније јаким боловима у стомаку. Један дан их је трпео, али већ следећег јутра отишао је лекару, а он га је хитно упутио на операцију слепог црева. Лекар који га је примио утврдио је јаку упалу и потврдио неопходност операције.

Те 1968. хируршко одељење Регионалне болнице се пружало колико и цела зграда. Дугачак ходник, до пола мушки, а од пола женски део. У средини мало шири простор са прозорима који гледају на двориште и једним столом, тик уза зид, са две столице. Ту су пушачи уз отворен прозор могли у то време и да запале, или да неко одигра партију карата, или, једноставно, да седне и прича са неким.

Пошто се сместио у кревет, те прве вечери, још ни вечера није прошла, Милан је изашао да прошета ходником. За поменути стол угледао је три девојке, отприлике његових година. Једна, му је посебно запала за око, негде око 170 сантиметара висине, набијене грађе, кратке, смеђе косе... Спортски тип, помислио је, што је у ствари и била, како је касније сазнао. Нешто им је причала, због чега су се све три смејале, као да су саме. За тренутак се окренула ка њему, застала, а онда наставила као да се ништа није десило. Тај тренутак је био довољан да запази њен продоран поглед и очи

које су биле необично зелене или, прецизније, маслинасте боје. Тада није ни слутио да ће тај тренутак обележити много тога у његовом животу и у времену које долази.

Сутрадан ујутру, док се лагано будио болнички живот, ходнице је почела да испуњава мало јача граја. Било је много младог света, пре свега, девојака из медицинске школе које су овде проводиле дан на пракси. Није прошло много, а Миланове школске другарице из основне школе, које су биле у овој групи, већ су се обреле у соби у којој је лежао. А онда, из знатижеље, једна по једна, ту су се нашле скоро све. Онако јадан, у оним болничким пицамама које се нису много разликовале од „затворских“, није знао где је и шта га је снашло. Његова „ћерка“ Надица, тако је звао, јер су нешто глумили у седмом разреду, где је она играла његово дете, била је главни извор информација о њему, често претерујући, посебно да је велики заводник. И ко зна шта још. Њене другарице су бленуле у њега док је она причала, ваљда су „медицинке“ слободније у том погледу, све док их нису опоменули и позвали да су оне овде због других задатака. Тако је било ујутру, у подне, али и увече. Није знао на чију иницијативу, али њих неколико, пре вечере, дошле су поново у посету. Оне су могле да уђу кад хоће.

Е, баш та вечерња посета изазвала је мало касније прави земљотрес. Само што су се разишле, а он изашао у ходник да протегне ноге, „зеленоока“ му је сасула читав рафал у лице како јој је преотео другарице, како је безобразно дрзак и да сигурно долази из неке селендре...

Причала је још много тога, а да Милан није могао да дође до речи. Све док није викнуо да престане. Рекао јој је да су у болници и да ућути већ једном. Зашто бих ја преотимао твоје пријатељице, саме су дошле. А то што су те одједном „заборавиле“, питај њих, скупио је храбрости да јој саспе у лице. Забезекнута, није више рекла ни једну.

Једва је чекао јутро да се појави „његова“ посета, да их пита ко је „зеленоока“.

- Другарица из одељења, љубоморна је, али проћи ће је то, а можда се и заљубила у тебе, у глас ће све које су дошле да га виде.

Тог јутра имао је лак доручак и не задуго после одвели су га у операциону салу. Боље речено, одвезли. Операција није дуго трајала, али су га вратили потпуно ошамућеног, па је остатак дана провео у дремежу или спавању. Дошла је нова ноћ и ново јутро. Рана га је жигала све јаче. Прошла је и лекарска „визита“, било је негде око пола дванаест, када се на вратима појавила Она. Није одмах био сигуран да ли бунца, сања или је стварност, али, само тих неколико тренутака, док није пришла његовом кревету. Носила је букет цвећа, који је ваљда од неког добила претходног дана, спустила га на сточић поред, у неку вазу, или лонче са водом, више се није сећао, а онда је узела салвету, обрисала му грашке зноја са чела, изненада се сагла и њене усне припојила на његове у један дуги пољубац.

- Ја сам Јована, извини за моју љутњу од пре два дана. Била сам страшно љубоморна на тебе што си узео моје друштво. За неки минут излазим и надам се да ћеш ме посетити пре него што отпутујеш кући. Моја адреса је Банатска 18. Нек те дотле ово цвеће подсећа на мене, причала је у једном даху гледајући га право у очи а затим, држећи се једном руком за рану, јер је и она три дана раније имала исту операцију, лагано отишла.

Од тада су прошле деценије, али тај први пољубац још је на Милановим уснама.

ЖУДЊА

Муж јој је био доста старији, а он, не много, млађи од ње. Дошла је у посету заови. Случајно се задесио ту, када је у њеним очима, док га је посматрала, приметио нешто необично: сету, тугу, жудњу, све то у исто време. Смејала се исувише гласно, ваљда да би прикрила своја осећања.

Осетио је како га све више упија погледом. Крв му је ударила у лице. Шта да радим, помислио је? Црвени образи су га одавали и говорили јој да је приметио све што је осећала и како јој је било у души. Да ли је баш то и она желела?

А шта, ако се преварио, пући ће брука у вароши, како је један средњошколац напао удату жену, размишљао је у себи. Ипак, скупио је храбрости и питао је да ли је била до Манасије и прокоментарисао да је много лепа и да би могао да јој је покаже и да тако упозна делић вароши и околине.

Сва усхићена, прихватила је да пође са њим у „туристичку“ шетњу. Заова их је само погледала, схватила је ситуацију, али је ћутала.

Дуго су шетали, причали и смејали се, али ништа више од тога. Како и шта да почнем, питао се он?

- Па да, како се тога раније нисам сетио, скоро је наглас прокоментарисао. Биоскоп! Биоскоп је решење, као и много пута до тада. За оне мање храбре. Али хоћеш, заова, као да је нешто предосећала, на идеју да се даје неки много добар филм и да би она и он желели да иду, само је кратко одговорила:

- Идем и ја.

Нису имали куд. У сали, села је заова, па она и на крају он. Нас двоје, сећао се после много година, нисмо ни гледали

филм, на први додир наших колена ухватила ме је потајно за леву руку за коју сам после минут-два мислио да ће остати без крви. Хтео сам да јаукнем колико ме је стезала, али сам, истовремено, био и срећан. Нека цео поплавим - и то је љубав.

Сутрадан, после ручка, поново су изашли у шетњу, за ова је мислила да је дан и да неће смети да помишљају на „грех“, па није правила проблеме. Али, само што су прошли задње куће мале вароши бацили су се једно другом у загрљај. Њена жудња је била задовољена.

Али, шта даље?

ЛАДА

Заову је и овога пута посетила без мужа. Пошто је стано-вао у комшилуку, видео је још док је долазила са аутобуске станице. Била је некако другачија, сва је треперила. Да ли је грешио, или је баш он био разлог таквом расположењу?

Сачекао је неколико тренутака, па је, правећи се да је није видео, отишао до заове да позајми шољу уља, као баш сад му нестало. С обзиром да врата преко дана никад нису закључавали, покуцао је и, не чекајући одговор, ушао тихо и силно се „изненадио“ што је она ту. Загрљај су избегли али су се несмотрено дуго поздрављали, а кад се заова окренула од шпорета, нагло јој је пустио руку. Наравно, понуду да попије кафу одмах је прихватио. Неколико тренутака чула се само тишина и уједначено срцање. Прекинула ју је заова изненадним предлогом, тачније питањем упућеном њему, да ли може да их сутра одвезе до неког њиховог рођака који је живео на неких шездесетак километара. Имала је неки ауто, ако се после толико година добро сећа, неку стару ладу, али није имао ко да је вози. Муж јој је био на раду у иностранству, а знала је да је он, пошто је напунио осамнаест година, недавно положио. Био је, дакле, млад и неискусан возач, али је одговорио потврдно. Сутрадан, била је субота, није се ишло у школу, а и план је био да се са излета врате до увече, па је тако имао времена да се припреми за нову радну недељу.

Нису кренули рано, стигли су таман пред ручак. Дочекали су их као да је слава, сто је био препун свега и свачега.

Рођаци се нису, изгледа, видели дуго, па су се распричали да нису ни приметили када је почео да пада мрак. Иако се заова мало опирала, с обзиром да је попила неку више, ипак

је на крају пристала да преноће, да рано ујутру мало обиђу крај где је рођена, а онда до поднева да пођу назад. Распоред за спавање је био да она и заова спавају у једној, а он сам у другој соби, на другом крају великог ходника. Домаћини су спавали у другој згради у дворишту.

Ни данас не зна како, али негде око два после поноћи, готово као по договору, обрео се са њом у ходнику. Пришли су једно другом, а он је тихо питао:

Је л' заова спава?

- К'о топ, одговорила је она, изгледа да је алкохол одрадио своје.

Страсно су се загрлили, али се она одједном тргла, рекавши му:

- Не овде, хајдемо у твоју собу.

Тихо су затворили врата. Све што се потом дешавало остало је у мраку између четири зида. Она је тог дана, по подне, отишла из вароши.

Више се никада нису видели.

ИСТРГНУТА СТРАНИЦА ДНЕВНИКА

Од када је дипломирао, прошло је много година. Једнога дана Марко је решио да среди фиоке своје младости. Пронашао је неке успомене на које је потпуно заборавио, али један папир му, од како га је нашао, није давао мира. Порука на њему је била врло јасна, али особа којој је упућена некако у магли. Не би ту било ништа спорно да у дневнику који је водио пре него што се оженио део једне странице није био истргнут. Све је ту, а опет, недостаје оно главно: датум и још битније, коме је порука била упућена. Добро, година се некако може дешифровати на основу сачуваних страница дневника, па и период у току године, али датум, никако. Недостаје и прибелешка коме је порука била упућена, којој је жени упутио поруку са толико љубави.

Узалуд је покушавао да врати филм, могао је само да закључи да је свакако реч о удатој, „безименој“, жени, која је у младости, судећи по поруци, играла важну улогу у његовом срцу. Живот је чудо, помислио је Марко док је гледао помену страницу, окрећући је више пута не би ли пронашао неки знак који ће му помоћи у „истраживању“. Тешка срца морао је да призна да одговора нема. Тешило га је само да то неће бити једина енигма из његове младости која ће остати без одговора. Ко зна, помислио је, можда је и боље тако. У противном питање је до каквог би искушења дошао; можда да је потражи, да види шта је остало од жене, у коју је очигледно некада био заљубљен.

Љубав је чудо, мотало се Марку по глави, заљубиш се до ушију, заклинеш се у верност до гроба, а онда, када све mine и патина исувише прекрије прошлост, ни име ти не остане у сећању. Срамота! Толико велика љубав, без трага у времену и

простору, само тај истргнути папир, део папира, на којем ни имена нема, мучио је Марко и даље себе. А онда је помислио, ако је порука била послата, ако је у дневнику само копија речи које јој је упутио, ово сећање ће доћи до ње само ако буде објављено на страницама књиге коју је управо завршавао. Ваљда ће се препознати.

Како се тога нисам раније сетио, помислио је, можда и она има неку ледицу сећања, можда је ту негде, а да ја то не знам. Можда? Имена нема, али, ако ово дође до ње, помислиће да још увек мислим на њу, а да је у књизи безимена само зато што не желим да реметим њен „складан“ брак.

„Најдража моја“, тако је Марко у својој младости започео писмо жени које се није сећао, „тешко ми је да ти било шта пребацам само пет минута од твог пристанка. Разумем твоје стрепње у потпуности, у противном, не бих ни желео да будем с тобом“, пише даље на пожутелом парчету некадашњег дневника. „Немој да схватиш ово писмо као моју жељу да ти још више отежам стање. Напротив, знај да ти пише човек који ти жели апсолутну срећу и који ће те једнако волети и данас и сутра, заувек. Учиниће све да будеш срећна, али те моли за мало места у твојем срцу.

Знам да нема љубави без бола, среће без туге, ни радости без суза. Али зашто толико бола, туге и суза? Зашто? Може ли се желети, волети, имати, може ли се, бар на тренутак, радovati дубини твојих очију, откуцајима твог срца?

Заувек, искрено, твој...”

Дневник који је некада водио крио је и друге поруке. „Оронуо“ је као и ја, отрже се Марку. И шта сада са њим? Пажљиво је окретао странице још неко време, а онда је одлучио, није хтео више да мучи себе. Кога данас занимају белешке по свескама прохујалих година. Лагано је отворио врата камина и заувек се растао са траговима времена када је ди-сао пуним плућима.

Можда је и боље тако.

ДЕТЕЛИНА СА ЧЕТИРИ ЛИСТА

Јанино детињство било је испуњено радостима. Расла је окружена љубављу својих родитеља који нису могли да имају друго дете. До касно у ноћ одјекивали су смех и песма испред зграде у којој је живела. Имала је друштво за које је веровала да никада неће напустити, посебно једног плавооког дечака који јој се још од вртића свиђао и са којим је њен однос био посебан. Тада није ни слутила да се у њеном срцу рађа нешто за сва времена. Звали су га Милан иако му је право име било Михајло, јер је неко у згради у којој је живео, још док је био мали, викнуо једном приликом његовој мајци:

- Милена, па овај твој мали све личи на краља Милана. Само пази да не буде женскарош као он па да ти женска су-кња свакодневно дефилује кроз кућу.

Јана је са Миланом, кад су мало поодрасли, знала и да одлута у оближњу ливаду да тражи детелину са четири листа. Знали су да доноси срећу, а потајно су веровали да ће њихово дружење у том случају да буде за сва времена. Били су још деца да би то назвали браком из љубави. Милан је имао срећу да је први угледа и поклони Јани, рекавши јој :

- Ово је за тебе.

Узела је цвет који јој и данас, после много година, стоји у споменару њеног детињства.

Једнога дана, било је то у освит лудила на Балкану, Јанина мајка Невена морала је да саопшти својој мезимици да полако почне да пакује ствари, јер ће ускоро на дуги пут. Али јој није рекла да се овде више неће враћати. Отишли су изненада једне ноћи, још док је комшилук спавао. Јана је једва ушла у ауто, колико јој се спавало. На Милана ток тренутка није ни могла да мисли, а камоли да се са њим поздрави...

У новој средини, хиљадама километара далеко од срећног детињства, имала је све, развијала се у прелепу девојку, завршавала школу, свирала клавир, али јој сета и туга нису силазили с лица. Милана није заборавила ни када су јој у препуној кући славили двадесети рођендан. Момка није имала, што је почело да брине њене родитеље. Стално су јој пребацивали - дете, шта је то с тобом, не посумњавши ни једног тренутка да то има везе са родним крајем. Ипак, Невена је као и свака мајка, једног јутра када је Јана отишла на факултет, пронашла у њеној соби споменар и детелину са четири листа испод које је писало: од Милана за сва времена. Тада је одлучила да ће првом приликом када буде ишла да обиђе своје да види шта је било са тим дечаком и, ако се у међувремену није оженио, да га поведе са собом и изненади своју мезимицу.

Лето је увелико већ било када су се Невенини планови почели да остварују, али ни Јана није мировала. Отишла је са другарицама на Азурну обалу и отуда, једне вечери, позвала оца да му каже да спрема изненађење мајци која је у родном крају чинила то исто Јани, али не рекавши никоме за своје планове...

Уморна од дугог путовања колима, иако је била искусан возач, Невена је једва чекала да види лице своје ћерке када угледа са ким је дошла из посете баки и деки.

Било је већ касно по подне када је лагано откључавала врата. Пошто није јавила када тачно стиже, Јана је, када је чула шкљоцање браве, скочила да види није ли то Марија, њена најбоља другарица с факултета, коју је позвала да погледају неки текст за испит. Отворила је врата и за тренутак изгубила тло под ногама. Пред њом је стајао сам Аполон, младић кога већ дванаест година сања, њен друг из детињства „за сва времена“, њен Милан. Није ни могла да замисли у каквог је човека израстао, јер га све ово време није видела, пошто су и његови, не дуго после њене породице, отишли на други крај света. За све то време нису ништа чули једно о другом, а

сада је пред њом. Рефлексно му се бацила у загрљај, потекле су и сузе, никог више нису видели, речи су претицале једна другу, а да притом нису одмакли од почетка. У међувремену је и Марија стигла, али она ништа није схватала, јер Јанин и Миланов језик није знала пошто долази са другог континента, али је осетила да се нешто крупно догађа.

Када су се сви мало сабрали, већ су били за столом, јер је из родног краја стигао кајмак и, наравно, незаобилазно суво месо. Мирисала је и врућа погача, тек извађена из рерне.

Наредни дани су били као из бајке. И поред обавеза, Јана је са Маријом Милану показала све лепоте Леманског језера. Причали су на енглеском, јер је Милан у међувремену дипломирао економију у далеком Сиднеју, одакле се са својима тек вратио у родни крај.

Време је пројурило, дошао је и тренутак растанка, Милан је морао назад, а да Јанина мајка Невена није успела да види да ли ће између њене мезимице и њеног друга из детињства нешто бити. Детелину са четири листа ни он није заборавио, имао је две, три девојке, али није ишло. Сањао је само ону „за сва времена“.

Растали су се са обећањем да ће се ускоро видети пошто се ближила јесен и време када је Велимир, Јанин отац, са породицом обавезно одлазио у своју Ресаву да прослави крсну славу. Тих дана ни Јана није имала обавеза на факултету, на којем јој остао само још један испит и дипломски. Могли су целе две недеље да уживају у лепоти нетакнуте природе Бељанице и да притом обележе Михољдан и уживају у „Михољском лету“.

Како се ближио дан путовања, Јани је полако нестајао осмех са лица, сета се поново увукла у њено срце. Два дана пред полазак одлучила је да први пут не иде у родни крај. Те вечери, тешка срца саопштила је мајци оно што је Невена сањала већ неколико година да се удаје, али да то неће да буде Милан.

- Мама, нисам више могла да поднесем твоју тугу, ја сам се летос на мору верила за Николу, причала је лагано Јана, бирајући сваку реч. Нисам више могла да га одбијам, тражећи изговоре да сам још млада, да морам да завршим факултет. Био је упоран и док смо једне вечери, цело друштво, ћаскали на оној нашој тераси преко пута луке где смо годинама сви били, устао и рекао - Јана, последњи пут ово чиним, имамо овде десетак сведока, хоћеш ли да се удаш за мене ? У тренутку сам видела све време иза нас, знала сам да ће се једног дана, кад-тад и то десети, преломила сам и рекла - да. Скочио је и из баште ресторана, тик поред нас, убрао најлепши цвет, клекнуо и рекао - ово ти је уместо прстена.

Обећање нећу да погазим, а детелину са четири листа, за коју знам да знаш, чуваћу за своју ћерку, ако је будем имала, све тише, јецајући у себи али одлучно, завршавала је Јана свој монолог. Замолила бих те да поздравиш Милана и да му кажеш да су две недеље овог лета и наше детињство за мене цео живот. Сада долазе неки други дани, или су одавно већ дошли, ко зна.

Јана је за тренутак застала, осетила је да је то кукавички, и додала: „немој му ништа рећи, осим да сам морала да останем. Ако буде прилике, сама ћу му рећи“, иако је знала да те прилике неће бити.

ТРЕНУТАК ЉУБАВИ

Клизио је полако небески брод. Полуотворених очију гледао је звезде како промичу пред његовим очима. У глави му се мотало милион мисли. Одједном, почео је да одмотава филм претходног дана, из минута у минут.

Све је почело тог недељног јутра, нешто пре шест. Планирао је да се са тродневног излета врати јутарњим возом. Могао је да стигне и на полазак сат раније, ипак, иако је тог дана имао доста обавеза, одлучио је да прескочи тај први. Ни сам није знао зашто, али му је нешто говорило да тако одлучи.

Иван је са својим рођаком на станицу стигао десетак минута пре осам. Ушли су у чекаоницу, Иван је замолио шалтерску радницу да му одштампа сатницу путовања. Имао је неколико преседања, па је хтео да буде сигуран колико ће путовати између тих станица. Док су још улазили, спазио је да неће бити једини путник. Наспрам шалтера, на клупи, седела је права лепотица, на први поглед незаинтересована за њихово присуство.

Уз уобичајено: да ли је слободно, сели су поред ње. Заправо, поред њене торбице која их је раздвајала. Других ствари није имала, осим једног замотуљка који је држала у руци, што је говорило да вероватно иде на краћи излет. Тек када су њих двојица проговорила српски, Иван је приметио покрет њених очију и да јој је језик привукао пажњу. Правио се да ништа није видео. Помислио је, што му је говорила и њена необична лепота, да и она долази са истока: Рускиња, Украјинка, Белорускиња, Словакиња? Могао је само да нагађа.

Минут пре осам изашли су на перон, јер је воз улазио у станицу. Иван се поздравио са рођаком, захвалио му на гос-

топримству и пропустио да лепа незнанка уђе прва у вагон. Сместила се поред прозора са десне стране, а он одмах лево од пролаза. Оставио је ствари и вратио се да замоли рођака, који је чекао да воз крене, да пита на шалтеру има ли интернета у овом локалном возу. Одговор је био не, али имаће у „Интерситију“ у који ће пресести на неких шездесет километара одавде. Дотле имаће још једно, у „Регион-експрес“, само три километра даље. Није му промакло да је и њу интересовала ова информација, јер током три и по сата путовања треба нечим испунити време, мада се и без те савремене технологије имало у шта гледати: у прелепе пределе који су у овом делу, због своје лепоте, под заштитом Унеска...

...Све што се после догађало има прекиде у Ивановој глави. Можда је све тако било, а можда је и плод маште, није био сигуран. Или, на једанаест хиљада метара није хтео да размишља о томе. Није био сигуран ни како се одиграо сам наставак приче. Питао је своју једину сапутницу, ако се добро сећа, да ли иде до Базела. Одговорила је потврдно, на енглеском. Толико је разумео. На питање да ли зна француски махнула је одречно главом, али да помало разуме, јер јој сестра живи у Женеви. У кошмару његових сећања је и податак да долази из Украјине, да прича руски, италијански и енглески, да је овде због школовања. Ту је са „бабушком“, оцем, сестром, њеним мужем и сестричином. Да, поменула је и дедиљу. Лако је било претпоставити да је у питању добростојећа фамилија. Ништа необично за оне који долазе из тих крајева.

Ваљда да би се добро разумели, Иван је сео преко пута ње. Да би некако започео разговор, коментарисао је пределе кроз које су пролазили: увалу прекривену снегом, чије се крај у подножју готово није ни назирао. Падина је била под густим зимзеленим дрвећем окићеним белим покривачем, који се пресијавао на планинском сунцу. Све је то личило на бајку божићних јелки, негде на северу континента. Промицале су и прелепе планинске куће које се могу видети само у Алпима.

Питао је шта ради, а она је одговорила да учи економију и дизајн у Милану и да се спрема за студије архитектуре. Уследило је њено питање: а ви, или, ти, није више био сигуран? Одговорио је: археологијом.

Заинтересовала се да јој прича о томе, о неизбежним путовањима, сусретима. Питала је да ли је видео ово или оно по свету, а онда му је са свог мобилног показала слике Таџ Махала, причајући пре тога о Сингапуру.

Иван је своје место преко пута заменио оним поред ње. Говорио јој да би он, ипак, у овом тренутку прво отишао у Петроград, да га овај град привлачи, говорио јој и о ћилибарској соби коју су нацисти однели незнано куда. Дотакли су се и књижевности, руских и француских класика, оних које су обоје прочитали, али је она са одушевљењем причала о украјинској књижевници Оксани Забужко... Питала га да ли је читао Џека Лондона? „То нам је била обавезна лектира“, рекао јој је и сетио се, иако је то било доста давно, романа „Зов дивљине и „Бели очњак“. Као да је јуче било.

„А ви, да ли волите поезију?“ На њен потврдан одговор изговорио је неколико стихова Јесењина, Превера, Тагоре... А потом ју је слушао како са одушевљењем прича о архитектури чије је складне линије поредила са поезијом, преклињући притом себе што је тог јутра немарно пошао, као да иде до оближње продавнице. При себи није имао ишта чиме би је понудио. Она је имала тај „замотуљак“ из којег је извадила парче хлеба и два парчета качкаваља. Понудила му је хлеб и једно парче сира, нагласивши успут како јој је то „бабушка“ спремила. Одбијао је, али је била упорна. Појела је само комад жутог сира, а Иван и хлеб....

После кратке тишине, говорила му је и о свом граду Кијеву, о Путину због којег не планира да се тамо враћа. Није коментарисао. За Кијев јој је напоменуо да је то један од најстаријих градова „руског“ истока нашта је она питала да ли познаје Трипољску културу која припада првим цивилиза-

цијама, не само Европе. Одговорио јој је потврдно и да управо нешто пише о томе. Питао је да ли је чула за научника...

Њене зелене очи, боје смарагда, су се све више жариле. Сијале су необичним сјајем. Због недостака храбрости Иван се вратио на „своје“ место преко пута. Међутим, њене очи и образи боје ужарене лаве, осмех и тело прелепе газеле, позивали су га да се врати. Овога пута, није се двоумио, сео је још ближе. Ћутала је. Десну руку пребацио је преко њеног рамена, левом узео њену десну шаку. Наслонила је главу на његове груди. Дуга, плава коса, са ненаметљивим увојцима при крају, пала му је по телу. Тишина је парала ваздух. Речи су биле сувишне. Дланови су почели да им се зноје. Време је стало. Кад-кад подизала је главу да га погледа. Сваки пут стидљиви осмех показивао је прелепе беле зубе и вулкан који је лагано растао...

Пренуо их је глас са звучника у вагону који им је ставио до знања да се приближавају још једном преседању. Воз је улазио у станицу где их је „Интерсити“ већ чекао на суседном перону. Изабрали су вагон са рестораном на првом нивоу. Попели су се изнад, оставили ствари и сишли на кафу и чувени француски „круасан“. Слушали су тишину, непрестано се гледајући. Иван је платио кафе. Попели су се поново на спрат вагона. Ћутећи наслонили се поново једно на друго.

Кратка црна хаљина откривала је прелепо извајане дуге ноге. Ставио је руку на место где се хаљина завршавала. Није реаговала. Миловао јој је прелепе увојке. Преплитали су прсте све јаче и јаче, говорећи јединим језиком у том тренутку. Погледи су им се срели, дотакао је овлаш њене усне, осетио на тренутак жар вулкана на њеном језику. Тргла се, није хтела или није смела даље. А и место је захтевало да сачувају присебност, ако је то уопште било могуће. Није инсистирао, јер је у овом вагону, додуше мало даље, био још по који путник. И без тога су били негде далеко, у облацима...

Три сата су прошла као трен, до одредишта је остало још мало. Иван је питао да ли може да је фотографише. Прећутно „да“ и прелепи осмех на ужареном лицу говорили су више од речи. Његова сапутница, са смарагдно зеленим очима, остала је заувек у меморији апарата. И у срцу.

Док је воз клизио ка одредишту, прсти су им се све више преплитали. Обоје су знали да је растанак врло близу. Њу је чекао пријатељ, а он је морао даље својим обавезама. Имао је још доста да уради, а већ следећег дана требало је да лети за Париз.

Лагано су устали. Она је кренула корак – два, застала и погледала га, уз једва видљив покрет руке у знаку: позови ме телефоном (а можда је то било и питање: хоћеш ли ме звати?). Стајали су као укупани. Тренутак растанка била је читава вечност, а њему се чинило да је то прекратко трајало. Пустео је да прва оде ка једном, док је он кренуо ка другом излазу вагона. Отишла је тихо као што је и дошла у пространство његовог неба.

Дуго му је требало да нађе перон одакле је кретао његов следећи воз. Бројеви су му се мешали пред очима, вртео се у круг као да први пут путује. Напокон, сео је у свој нови превоз...

Иван више није био сигуран да ли су претходна три сата била сан или јава. Карта која је показивала да је однекуд дошао била је једини сведок путовања.

Није стигао да је пита за године. У том тренутку није знао ни да ли ће то икад сазнати, да ли ће одговорити на позив, или заувек избрисати из сећања њихов сусрет. Ипак му је нешто говорило, а и осећао је тако, да су дамари њихових тела били стварност и да није била равнодушна према ономе што им је Бог приредио тог недељног јутра. И, да све то није био само сан, или плод његове маште.

Знао је само да његове далеко зрелије године нису дозвољавале да очекује било шта. Ипак, мислио је, нико машту

и наду не може да забрани, али ни да одговори: зашто се све догодило ако то није порука енергије коју нам свемир даје; зашто је Бог креирао сусрет и претворио га у више од обичног.

Да ли су се познавали, да ли је ово реинкарнација некадашњег заједничког живота? Зашто су се баш сада „поново“ срели? Да ли је то само његова или казна за обоје? Немогућа љубав?! Али, шта је љубав, питао се Иван: наша срца, наше руке, наша тела! Па, зашто онда немогућа?

Ведро небо и васиона на једанаест хиљада метара учинили су се Ивану још ближим, а његове мисли, док је небески брод клизио даље, наставиле су да лутају бесконачним пространствима: да ли наше душе познају овоземаљско време, или су безвременске, размишљао је. И шта је уопште време? Куда су отишли енергија и пламен њихових додира. Да ли могу да нестану, да ли су (још) у њима или лутају свемиром до неког новог сусрета, ко зна где? Само Бог зна.

СЕДАМ ДАНА ПОСЛЕ

У мени много питања. Питања Богу.

Много пута нисам била у праву. Била сам с људима с којима нисам имала будућност. Питала сам се, зашто је „то“ тако? Ако је „то“ између нас, све остало може бити изграђено, створено...

Увек сам радила оно што ми је срце говорило. Оно не може да погрешити. Али, после неког времена наш свет се урушавао. Остајале су ране и увреде. Моја импулсивност нас је сагоревала. Хтела сам „то“ да променим. Покушавала да створим свет који ће опстати, не на емоцијама, чак и ако су јаке.

Здраво мој... Не знам како правилно да те назовем. Желим те назвати пријатељем. Пријатељем, јер је то најбоља врста односа. Ако си ми пријатељ, увек ћу те слушати и питати. Пријатељ, јер ће свако од нас остати слободан. Пријатељ, јер он другог никада не напушта, јер само он може да остане близак. Када је реч о комуникацији рекла сам себи да ми је потребан пријатељ, а не муж, а не љубавник, а не отац моје деце, због чега ме често не разумеју.

А шта ту није јасно? Имам потребу за пријатељем. Уморна сам од самообмањивања да не повредим друге.

Често сам започињала односе који су били осуђени на пропаст. Али, ја сам заиста желела, веровала, ако смо ми заједно на овом свету, све остало се може створити. Али из ког разлога, то није функционисало? Како то? Да би направили свој микрокосмос наше потребе треба да се подударају.

Када сам те гледала у очи, писала је Ивану, питала сам се зашто си тако добар? Осетила сам мирноћу и топлоту. Мир

који ми недостаје. Мир који ти омогућује да дишеш пуним плућима и да се не бојиш да идеш кроз живот. Осетила сам да ти се свиђам таква каква сам. Да не желиш да ме мењаш и исправљаш. Да ме желиш такву каква сам. Уживала сам у твом присуству. Знам ко си и да ћеш увек бити уз мене. И да ће ми увек бити добро уз тебе.

А даље?

13. ДАН

Иван се дуго размишљао шта да одговори. Како су дани пролазили, скоро је поверовао да је то била само фикција његове душе, слика извајана маштом, спој „земаљског и небеског“. Ипак, отворио је компјутер и почео да пише:

„Драга моја, данас сам поново читао твоју *Исјовесћ*, о твојим дилемама и страховима... О томе би могли да причамо данима, о људима који то не могу да разумеју... Треба живети срећан живот... Дете се може имати само са неким ко се воли, и међусобно разуме, дете љубави... Само то може да буде „породица“... Данас је врло тешко имати искреног и правог пријатеља, заувек... Ти си нешто посебно, свака твоја мисао је живот, твој живот је филозофија. Посебно и необично. Разумем те и кад ћу тиш, знам колико ти смета површност око тебе, разумем, или бар тако мислим, зашто сам те срео. Твоја подсвест ме је створила, имала је потребу за неким кога тражиш... С тобом бих могао да причам о свему, о животу, љубави, уметности. О рату и миру. О свему... Могао бих... под овим небеским сводом, па опет да причамо, могао бих...

У животу треба радити много, јер живот је пролазан, све је пролазно. Изгубљено време се не може надокнадити. Сигуран сам да те чека лепа каријера и успех, али само ако будеш стално ишла напред. Ти то можеш. Чувај се, чувај се људи око себе, не разумеју сви то. Неки не могу да те прате, неки су другачији од очекивања, егоисти, показују завист, љубомору... Не одбацуј их, али и немој им се превише давати. Злоупотребиће“...

Овде је стао. Размишљао је: и ово је много, али довољно да разуме. Притиснуо је дугме за слање порука, а онда је уздахнуо и одлутао некуд, дубоко замишљен над свим што доноси пролазност. На лицу су му се смењивали час лагани осмех, час грч на уснама, као да је водио борбу са свим оним што је проживео. Несвесно је спустио поклопац на свом лаптопу и заспао држећи га на коленима. Ни сам не зна колико је времена прошло када га је пренуо лавез паса вративши га у стварност.

ТРЕНУТАК РАДОСТИ

Ноћ је већ одавно почела да пада над Паризом. Седели смо у парку Монсури (Montsouris). Колико смо дуго били овде, ни сам не знам, време као да је стало.

Причала ми је о недавном боравку у „Вечном граду“, о ренесансној архитектури, тргу „Пиаца ди Спања“ (Piazza di Spagna), дивила сладоледу Свети Криспино (San Crispino): чоколада ванила, јагоде...

- Видећеш, после тог укуса више ништа није као пре, за тренутак, као да је одлутала, а затим наставила:

- Рим је чудо, морамо заједно тамо, говорила ми је...

Сва је била зајапурена, њене очи боје неба биле су још лепше, одсај светиљке недалеко од нас, давао им је посебан сјај...

Пребацио сам леву руку преко њених голих рамена, десном, која је била на њеним коленима, лагано кренуо ка неистраженим брежуљцима. Слушао сам је и гледао потпуно несвестан тренутка. Наставила је да се диви лепоти главног града Италије, али је одједном заћутала и дубоко уздахнула. Не сећам се да ли је нешто рекла, али већ следећег тренутка осетио сам њен језик врелине вулкана, њене су усне појудно тражиле моје. Или обрнуто, ко зна. Села ми је у крило, као да се спрема да јаше. У тим покретима њена два још незрела, тек замирисала, нара равномерно су ме убадала тражећи додир. Као да ће се распући и испустити своје рајске мирисне сокове.

Месец је био једини сведок наших пољубаца. Смењивали су се уздаси и јецаји. Ко зна докле би смо остали тако, да сат са оближње цркве није откуцао три пута. Одавно смо закорачили у нови дан, а сутра се ваљало рано спремати за повратак. Устали смо, поправили оно мало гардеробе што смо имали на себи и ћутке кренули...

Један од најлепших паркова Париза био је већ далеко
иза нас. Остао је само траг међу звездама и успомена на при-
чу о „Вечном граду“.

ГУМЕЊАЈКЕ

Када се родио Милан, нико није ни помишљао нити могао да планира место где ће се чути његов први плач, он понајмање. То је једноставно унапред познато, или ће то бити кућа у којој живе родитељи или, најближе породилиште, или, једноставно, где се деси. Осим плача што напушта безбедно место у стомаку своје мајке, ништа га друго није интересовало. Деловао је помало збуњено оним што је угледао на свету у којем ће провести све будуће године свог живота. Било му је све страно, па и људи који су га окруживали. Било их је много, онако крупни, покривени неким крпама које ће и сам ускоро добити. Соба у којој је рано ујутру, негде око пола осам, кренуо у нови живот, деловала му је огромно, иако је, у ствари, била једва два са три. Било му је и хладно и поред топлоте која је долазила из суседне просторије, где је из отвореног огњишта пуцкетала ватра. Из велике собе која је истовремено била и кухиња и трпезарија и спаваћа соба за деду и бабу. У тој соби, на једном крају је био дрвени кревет са сламарицом, прекривен дебелим губерром, тканином од старих крпа и истрошених одевних предмета, на другом креденац из два дела: доњи, шири, за неколико тањира, мало више него што је укућана, у средини су фиоке за прибор за јело, алуминијумске виљушке, кашике и ножеве, а изнад, ужи део креденца са неколико чаша, где је истовремено стајала и свећа и шибица. На зиду је била лампа на гас, а у средини већ поменуто огњиште или оцак, како га је звала Миланова бака. И уистину, то је и био оцак чији су зидови почињали од пода, направљени од дебелих ватросталних цигала, на почетку нешто шири који су се, како се пењао ка тавану сужавали, да би се на та-

ван попео у облику димњака који је као такав прелазео највишу тачку крова „на четири воде. Штрчао је изнад ћерамиде како би боље вукао, односно да не би дим улазио у собу где се ложи. Умало да заборавам, поред креденца са тањирима и прибором за јело биле су и наћве постављене на једну хо-клицу. Сваког јутра у зору, ту је Миланова бака замесивала хлеб који се преко зиме пекао испод сача на сред великог ложишта, а у току лета у „смедеревцу“ у соби поред. Из те просторије, поред свих набројаних ствари, улазило се у поменућу собу где се Милан родио и на другом крају у другу, мало већу, славску, која је између две славе била и спаваћа. Али ни она није била много велика, нешто мало преко три пута четири метра. У дане када се славио светац, породични заштитник, те ствари су се износиле да би се поставили столови за госте, са две дрвене клупе без наслона. У углу је једино остајао поменути мали црни „смедеревац“ који се палио само када температура падне око нуле или испод, а у току лета и кад се пекао хлеб или стављало грне (лонац), са пасуљем, купусом или кромпиром. Нешто друго се није спремао, осим сарме или пуњене паприке за празнике, или печене кокошке за Задушнице. Та соба са „смедеревцем“ у другим данима, посебно преко зиме, загревана је само док се кува или тако што се отворе врата од просторије са оцаком и то само пре него што се крене на спавање.

То је била цела Миланова кућа, цео његов свет до десете године. Заправо, део света, јер чим изађеш из те велике просторије ти си у авлији у којој је наспрам улазних врата био подрум, мало десно обор за свиње, а још мало више десно штала за Милку, како је Миланов деда звао краву музару која је поред задатка да даје млеко морала и да вуче кола, плуг, дрљачу, сејалицу и све друге справе за обраду земљишта. Због тих других обавеза, млека није имала увек довољно, али другачије се није могло, трактора није било, а још мање пара

да се купи, јер тада су то могле да имају само ретке породице и земљорадничке задруге.

Детињство је пролазило у јурцању по огромном дво-ришту и оближњем потоку који се наслањао на ивице авлије. Преко лета није имао много воде, али преко зиме се стварала довољно дебела кора леда по којем су јурили на слинчугама од јутра до мрака. Када је Милан стасао за основну школу, дошле су и нове обавезе, да тера стоку на испашу, одмах после последњих сеоских кућа. Није било тешко, јер тада није било аутомобила као данас, тек по неки камион и трактор, али је морао да устаје у пет.

Смењивала су се лета и године, док једног дана судбина није одлучила да напусти село у којем је рођен. Пре свега због школе, јер овде нису били виши разреди. У избору места куда ће отићи одлучио је школски инспектор који је приликом једне посете рекао: ти, мали, ти ћеш у варош.

Одлука да се напусте сокаци на којима је одрастао Милану се у том тренутку учинила лаком, али није све ишло глатко. Потицао је из породице слабог материјалног стања где се црвено месо јело само за Божић, Ускрс и крсну славу.

Понекад, клала се кокошка и недељом, а морало је да има и за Задушнице, јер се тада обавезно излазило на гробље. И то је било све. Од гардеробе биле су летње и зимске панталоне, исто тако и ципеле, чувене гумене „пироћанке“ за лето и „кримке“, како су тада звали дубоке ципеле за зиму, које су више личиле на пластику, него на неку врсту коже. А требало је отићи у град.

Тих дана Милан није волео да се подсећа на речи инспектора, али је веровао да ће се, оно што му се на тренутке чинило и могућим и немогућим, ипак остварити. И тако је и било. Почетак нове школске године дочекао је у „граду“, иако је то било место које је више личило на омању варошицу или паланку, а понајмање на град. Када су се испред нове школе постројили у врсте да се представе, Милан је штрчао по ви-

сини, за главу виши, у оној својој летњој гардероби, кратким панталонама и „гумењајкама“.

Био је то нови почетак који ће Милану донети незаборавне тренутке и осећај градског дечака, као прва од следећих станица.

Милан је и дан-данас поносан на те своје прве „ципеле“ које су га одвеле на прави пут.

ПОВРАТАК ИЗ МРТВИХ

Тек што је почео причу о новом производу наше компаније Јошило је у једном тренутку застао, заћутао и само се стропоштао на под, боље речено на траву, јер је предавање било на отвореном, на некаквој врсти летње позорнице коју је готово комплетно прекривала велика крошња столетног хрasta.

Пошто смо заједно радили, јер сам ја у другом делу те приче говорио о економском аспекту и начинима директне продаје, био сам све време ту и природно је, када сам видео шта се догађа, притрчао му, али он више није реаговао. И док су учесници скупа готово без речи стајали као укупани око мене, викнуо сам нашој колегиници Марији да позове хитну помоћ. Она није испуштала неку свеску и оловку. За тренутак, онако укочена, са једном ногом у искораку, колико јој је дозвољавала уска кратка сукња тик изнад колена, личила је као да стоји на некој модној писти, спремна да направи окрет. И, уистину, онако средњег раста, била је као лутка са насловне стране. Али о њој ћу касније. Сада сам већ морао да јој подвикнем. Тргла се и обрати ми се као да ме није чула:

„Молим шефе“, тако ме је звала.

„Позови хитну“, понових.

Мобилни јој је био ту на столу, на корак, два, али је она и даље била сметена. Ипак, успела је некако. Није прошло више од десет минута а лекар са екипом је већ био поред Јошила. На жалост, могли су само да констатују смрт...

Било је већ касно по подне, другог дана од несрећног догађаја. Поред одра Јошила седели смо нас неколицина колега. И Марија је била ту, сада већ у црном комплету који је

још више истицао њено витко тело и пребледело лице, нешто од стреса који смо доживели, а нешто од непродспаване ноћи.

Та девојка, која је са нама у екипи од првог дана, у том тренутку била нам је од непроцењиве помоћи. Трчала је свуда, по кафу, сендвиче, бринула се да сви буду обавештени. Давали су јој после дипломирања на Харварду велике шансе да постане асистент, јер је била вансеријски познавалац светске књижевности, али је она одлучила да буде са нама у производњи и продаји светски познатих парфема. Била је црне пути, као да је рођена у Јужној Америци, витка, око 170 сантиметара висине. И добре нарави, пре свега, што је препоручивало као идеалну прилику за брак. Али, она до овог тренутка, бар колико је мени било познато, није имала неку озбиљну везу...

Време је пролазило. Чекали смо да дође рођак нашег колеге, јединог кога је имао и који је још претходне вечери кренуо на пут из земље где је живео и радио. Требало му је око петнаест сати, али га још није било. Због њега смо и померили обред испраћаја за трећи дан. Колеге, један по један, полако су се повлачили у прелепу и превелику вилу покојника, да се мало одморе, те смо на крају остали само нас двоје, Марија и ја. Наравно, са Јошилом у његовом новом смештају који је деловао као једна преграда за кравате у плакару његове спаваће собе, пуном одела која је редовно мењао када је држао предавања.

Ћутали смо, свако са својим мислима. На махове смо хватали погледе једно другом без да смо проговорили и једну реч. Марија није могла више да издржи, наслонила је главу на моје раме и заспала. Около се ширио мирис њеног парфема, нашег најновијег производа, који се мешао са воском сагорелих свећа. Не знам колико смо дуго били у том положају, пошто сам и ја заспао, онако седећи, кад осетих да ме неко дрмуса. Отворих очи и за тренутак, док сам регистровао догађаје око себе, угледах Јошиловог рођака Марка.

Пошто сам му подробније препричао шта се десило, договорили смо се да сутрадан обред испраћаја обавимо у 11 сати. Било је пролеће, лишће тек што је почело да се формира, па није било исувише топло. Јошило је лежао већ други дан, са само неколико вентилатора околу поред себе, али без поклопца. Био је откривен, па нисмо смели исувише да чекамо. Међутим, његово лице још увек није било добило боју воска, напротив, више је било онако бледо, као неки светлији „розе“, чак са неким руменилом у дубини, па је изгледало као да спава. Били смо напољу, испод огромног дрвета, данас бих се кладио да је реч о ораху, који по крошњи није заостајао за храстом у кругу компаније. Лишће на гранама, колико се сећам, тек се формирало и више је личило на маслинове гранчице. Тако смо одлучили, да буде испод дрвета до коначног испраћаја, јер се сећам да је једном приликом, док смо овде испијали по ко зна коју флашу вискија, рекао у шали: ако умрем хоћу одавде да ме испратите. Ма шта му то тада значило, одлучили смо да му испунимо „последњу“ жељу...

Већ око десет, сутрадан пре подне, почели су да се окупљају пријатељи, углавном колеге, јер неку ближу родбину, осим тог једног рођака, није имао. Иако је био напунио четрдесет година, још се није женио, а питање и да ли би. Били смо сви ту, нас петнаестак, када је свештеник почео опело. Ја сам стајао уз Марију, боље рећи придржавао је, јер она више није могла да стоји од умора. Били смо тик уз Јошилово узглавље. Она је држала гранчицу дужине тридесетак сантиметара, пуну ситних листића, коју је тог јутра одломила и којом је махала изнад Јошилове главе, као да јури мушице. Док је свештеник причао о покојнику, ја сам гледао час у његово лице, час у његове прекрштене руке које смо везали зеленим кончићем, ни данас не знам зашто. Поготово, зашто зеленим, а не црвеним. У једном тренутку, фиксирајући му лице, још увек између бледог и руменог, приметио сам покрет његових очних капака. Помислио сам на тренутак да халуци-

нирам од умора, погледао сам Марију која је одавно била негде другде, не реагујући ни на мој поглед, ни на догађаје око нас. И нико други није реаговао. Умор је свакако, помислих, кад ми се поглед спусти на Јошилове руке. Његов мали прст десне руке која му је била преко леве, подиже се као да тера комарца. Шта је ово људи, пролете ми кроз главу, кад већ следећег тренутка Јошило подиже очне капке. Тада, да ли из страха, изненађења или нечег трећег, док је поп управо изговарао – подари му, оче наш, место у рају, или тако нешто, викнух из свег гласа: људи, жив је, није умро. Одједном, створи се пометња, свештеник занеме, поче да се учестало крсти и маше оним кандилом, док се за то време Јошило потпуно придигао, погледао све нас около и, као да ништа није било, рекао:

- А мислили сте да ћете ме се тек тако отарасити. Искорачи из оног свог дрвеног „скафандера“, седе на столицу поред, до малочас, његовог узглавља, викну попу да престане да маше кандилом, јер ће у противном њега да убаци унутра, па рече Марији да му донесе мало воде, а затим и све флаше шампањца из подрума, јер ово вреди добро залити.

Марија узе чашу са стола који је био ту одмах поред нас, јер смо се до малочас послуживали за покој душе, али јој се вода просу. Дрхтала је као прут, па је трећу коначно могла да му дода. Јошило је испи до дна, замоли нас да седнемо, да нам исприча где је све био претходна два дана.

- Био сам свестан свих вас око мене, започе исповест, али сам на моменте и одлазио. Хтели су да ме одведу с оне стране реке, или дуге, јер сам час био на некој обали коју је обасјавало сунце, час испод облака, испод којих је био прелепи лук дугиних боја...

Причао је дуго, скоро два сата, кад се неко сети шампањца који је Марија била одавно донела и свих оних ђаконија спремљених да га испратимо и поменемо, а сад се претвори-

ло у гозбу. Иако уморни, остали смо до дубоко у ноћ, трећу за редом...

Прошли су месеци, вратили смо се редовним обавезама, а медицина ни тада, ни после тога никада није објаснила овај повратак из мртвих, који се срећно завршио само захваљујући рођаку који није могао да стигне, како то обичаји налажу, да покојник буде сахрањен другог дана после смрти. Вратили смо се нашим предавањима, с тим што смо сада Марија и ја били више од пријатеља. Ваљда је томе допринело оно заједничко ћутање док смо седели поред Јошила.

КАПУТИЋ

Те 1963. школска јесен је већ била почела када се про-
нела вест да нам стиже нова другарица. Сви смо је са нестр-
пљењем очекивали. У малом месту као што је била наша ва-
рош ништа није могло да промакне. Вести су се преносиле за
тили час. Једино што смо знали пре њеног доласка је да јој је
отац добио премештај и да зато долази два, три месеца после
почетка школске године. Али, нас мушкарце је интересова-
ло како изгледа, у ком ће одељењу бити и, ако буде лепша о
других девојака, ко ће је први освојити. Толико нас је обузела
та тема да о другим стварима нисмо ни причали, занемарили
смо и пецкања око спорта, а у ваздуху је само треперило пи-
тање када ће се појавити.

Наша варош је била ушорена око једне улице коју смо
називали „главна“, јер било са које стране да наиђе неки
странац мора њоме да прође. Све остало су били споредни
сокаци, па никако није могло да промакне да неко прође не-
запажен. У тој главној улици биле су две – три вишеспратни-
це, једна са четири спрата и ове друге тек са по једним. На
почетку, са једне стране је био Дом културе а са друге зграда
поште. Са стране поште било је неколико трговинских радњи
и две кафане, док се изнад Дома културе, стотинак метара
даље налазила зграда Дома здравља, много година касније,
Народне библиотеке, а још мало даље и зграда Милиције.
У истој улици, у односу на пошту и Дом културе на другом
крају, биле су мале занатлијске радње обућарске, берберске,
папуцијске, вуновлачарске... И то је било скоро све, што би
се могло назвати ужим центром вароши, осим још неколико
сличних објеката, о којима ћу касније. Пут је даље водио ка

Ханском мосту, а одмах после њега се рачвао ка планини с једне и манастиру и бањи, с друге стране. Али, то је већ била далека периферија. На тој “периферији”, на пола пута од Ханског моста према бањи, са леве стране налазио се и млин.

Други део главне улице, одмах од поште, раздвајао се у два правца, један је водио ка Ћуприји, а други ка Свилајнцу. Улица која је водила ка Доњој Ресави, у то време није имала много тога, тек је почињао њен развој. Поред поште је била воденица, а педесетак метара наниже основна школа. Са друге стране биле су ушорене тек саграђене стамбене зграде које су биле познате као рударско насеље. Њих је рудник саградио за своје раднике. Од целе вароши треба још споминути да је преко пута милиције, одмах иза кућа поред главне улице, била пијаца и аутобуска станица, а мало даље и фудбалско игралиште. А иза зграде Дома здравља и општинска администрација. Са стране Дома здравља, према Милицији, била је књижара „Просвета“, а готово преко пута „Читаоница“, у то време место где су се узимале књиге за читање, читале дневне новине и играо шах. Преко пута Дома здравља била је и једна од три посластичарнице, коју намерно спомињем, јер је поред било двориште са две куће у којима сам становао и ја и власник посластичарнице. У њој сам, иако нисам баш био љубитељ слаткиша, често трошио цео свој џепарац. И то је била цела варош, па је било логично да смо се сви знали и да нико није могао да прође незапажен.

Елем, тог поподнева напољу није било ни хладно, ни топло. Таман за мантил или лаки капутић. Стајао сам испред ресторана, поред мог дворишта. Није било пролазника само, као у неком вестерн филму, ишчекивање да ће се нешто важно догодити. И догодило се.

Нестварна, као из неке бајке, са фризуром чувених глумица из љубавних америчких филмова раних четрдесетих, на само тридесетак метара од мене, преко улице, појавила се дуго ишчекивана. Она је, помислио сам, нема друге, ко ће се

непознат, појавити у овој нашој забити у ово касно поподне, уз то, из једне споредне улице, боље рећи сокака који је водио ниодкуда. Иза ње, на само четрдесетак метара, била је кућа мог школског друга Ушкета, а поред стамбена зграда у коју су се смештали новопридошли лекари, професори, полицајци, у то време „милицајци“.

Али да се за тренутак вратим њеној фризури. Она је данас позната под именом Old school или „стара школа“. Коса равно пада до рамена, где се лагано повија ка врату. Практична је за женске особе са округлим лицем, а њој је пристајала као саливена.

Док је лагано смањивала ту дијагоналну разлику између нас, ходајући са друге стране улице, могао сам да проценим да је, с обзиром да смо тек започели шести основне, висока око 155 сантиметара, образа упадљиво буцмастих, у капуту који је једва допирао до колена, у полудубоким елегантним ципелама. Све сам то снимио у једном трену. А тај капутућ, боје зреле банане, касније ће бити знак препознавања за нас дечаке док смо се крили чекајући је да наиђе, да би смо јој, када би смо је спазили, правили друштво до школе. Као тобоже случајно смо баш тада кренули у школу. Тих једва двеста метара до школе за нас је била читава променада и неизмерна срећа што можемо да будемо поред ње, да удишемо њен префињени мирис очуване мале лепотице, упадљиво неговане, и да причамо о свему и свачему, верујући, свако од нас који је имао ту срећу да јој прави друштво, да је баш он натерао осмех на лице или да поцрвени због неке бесмислене приче.

Одрастали смо ишчекујући нашу нову другарицу да будемо близу ње макар и тих неколико минута до школе, али сем празних мушких прича, нико није могао да се похвали да јој се приближио или да саопшти свечано: „ми се забављамо“. Њен осмех је увек био исти, уздржан, а глас смирен као да је желео да нам каже: не губите време.

Али, ко је могао да саопшти да је поражен, ко би да угрози своју репутацију „заводника“? Време је пролазило, а ми смо, када останемо без женског друштва, знали и да измислимо како сам јој баш „ја“ дотакао руку, осетио топлину њених образа, иако нико од нас није веровао у то.

Тај капутић ме и данас враћа у то време и подсећа на нашу школску другарицу коју нико није успео да освоји.

ФРОЈД

Ненад је одрастао у иностранству, далеко од сокака свог завичаја. Имао је само десет година када су његови родитељи, у освит лудила на Балкану, одлучили да децу извуку из онога што се све више наслућивало. Тек много касније увидели су колико је то био паметан потез, јер оно што је следило било је горе од најцрњег хорор филма.

Припремали су се у тишини, не причајући о томе ни најближим пријатељима, а поготово не деци, Ненаду који је у том тренутку имао само осам година и нешто старијој ћерки Миљи која би, поготово, то тешко схватила, јер су почеле да се рађају прве симпатије и љубави. Раскид са стазама детињства, када се сваки корак урезује у памћење а сваки цвет оставља траг у души, није ни мало лак ни за одрасле, а камоли за млада срца која тек закорачују у живот.

Припреме за одлазак трајале су око две године а да се за то време у кући није проговорила ни једна реч. Догађаји су све више потврђивали колико је тај план био од Бога дар, што у том тренутку није било баш најјасније, јер одлазак у непознато такође није био лак. Потоње године су вишеструко потврдиле и једно и друго, али колико је у далеком свету бивало све лакше, толико је у родном крају лудило све горе. Ненад ништа није разумео, ћутао је и учио. Осим почетне потиштености и увлачења у себе, полако је почео да се дружи са својим вршњацима, језик који му је на почетку био потпуно стран, из дана у дан се све више увлачио у сваку вијугу његовог мозга. Повратка више није било.

Године које су следиле доносиле су и тамо у далеком свету велике промене у Ненадовој породици, па тако и у ње-

говом животу. Завршио је гимназију, запослио се, почеле су и прве озбиљне љубави. Живот је једноставно исписивао нове странице. Везе са родним крајем биле су све блеђе. Једино што их је одржавало је неизбежно праћење најпре страшних догађаја који су се смењивали филмском брзином, а потом и рађање нечега што је требало да се зове демократско друштво. Пратио их је, размишљајући куда све то води и где је крај. Прве, недовољно одрастао да би их у потпуности разумео, друге, коју годину касније, са много оптимизма који, показаће време, није имао потпору у свакодневном животу. Кроз главу му је по некад пролазило питање - да ли ће икада да се врати тамо и какав би то живот био.

Колико је јуче исписало невероватне странице, толико је данас тражило опрез у планирању а да се о сутрашњици нико није усуђивао ни да помисли. Поготово, о евентуалном животу у родном крају...

Од првих корака у непознатом прошле су године, свет се полако мењао, живот је добијао неки други смисао. Тако се једног дана од, до јуче, немогућег у Ненадовој глави појавила клица носталгије за улицама детињства. Није смео одмах, али је једног дана одлучио да саопшти својим родитељима, код којих је још увек живео, да би хтео годину-две да проба да ради тамо где је први пут угледао свет. Сада је то себи могао да приушти, рат је био одавно завршен, а стране компаније, чије су земље до јуче сејале смрт, сада су долазиле да користе уништenu земљу и да буду прве у њеној обнови. Тако је било одувек свуда у свету, па ни Балкан није био изузетак...

Док је једног летњег дана испијао кафу у башти кафића у центру родног града, Ненад је, загледан у једну тачку коју није регистровао, размишљао да није баш лако наћи неки пристојан посао, чак ни са његовим знањем и искуством из иностранства. Толико се тога променило да више није препознавао ни своје школске другове, а још мање је могао да схвати да, ако жели да ради, мора неком да плати да би га

запослио. Рат је донео неке нове људе, а са њима и нова правила, у којима се он није сналазио. Омамљен летњим сунцем које је баш пржило и са мислима да више ништа није исто, нити ће икада бити, требало му је неколико секунди да за суседним столом региструје човека у којем је препознао очевог пријатеља и колегу из предратних година. Устао је да га поздрави. Очев пријатељ није крио изненађење што пред њим стоји сада већ одрастао човек кога се сећао као десетогодишњака. Позвао је Ненада да седне за његов сто да би сазнао куда су га све одвеле минуле године. На ред је неминовно дошло и питање шта је завршио и које су му даље намере. Пошто је очев пријатељ у међувремену докторирао и постао редовни професор на факултету, предложио је Ненаду да ово време тражења посла и боравка у земљи где је рођен искористи да упише нешто и стекне диплому која ће му отворити нове видике.

Прича између очевог пријатеља и Ненада се отегла. Било је много догађаја од када га је последњи пут видео. Иако је од свог некадашњег колеге добијао информације о животу у иностранству, па и којим путем иду његова деца а, кад је год то било могуће, повремено су се и виђали, ово је био разговор једног педагога и младог човека, још увек недовољно сигурног како даље. Зато није хтео да инсистира, већ је чекао да Ненад сам преломи. Тако је и било. Већ те јесени почели су први испити.

Ненад је убрзо схватио да само незапочето не може да се заврши, бивао је све сигурнији у себе, чему је умногоме допринело знање које је стицао. Три и по године су прошле као трен. До дипломе академског грађанина остао му је само један семестар, односно, три испита, када је једне вечери, у паузи неке утакмице на телевизији, започео разговор са оцем о томе шта му је донео факултет. Пре тога су причали о једном Ненадовом другу који је имао трауматске проблеме, као последицу доживљеног у раном периоду свог живота. Отац је

поменуо Фројда и његову психоанализу, да би потом Ненад поставио питање оцу да ли зна шта је заправо Фројд написао о таквим људима који споља делују сасвим „нормално“, а живе „хистерични“ кошмарни живот? И не чекајући одговор, као на испиту, започео је причу :

Психонализа је управо поникла из праксе лечења таквих поремећаја. У лечење таквих „болести“ са психолошким узроком Фројд је увео, за психијатрију у то време, потпуно нов приступ – разговор. Сарађујући са бечким лекаром Бројером, заинтересовао се за идеју о несвесном, лечећи је хипнозом. Међутим, убрзо је напушта и почиње да користи метод слободних асоцијација, где пацијенти говоре отворено о својим мислима. Циљ је био да се ослободи снажна емоционална енергија која је до тада била потиснута у несвесно. Сматрао је да ове потиснуте емоције утичу на нормално функционисање човека и да могу да проузрокују физичке промене, односно психосоматске проблеме. Посебно је истицао појам несвесног који је одређен развојем знања о потискивању сећања која не могу да буду прихватљива за его и због тога бивају потиснута. Међутим, она остају у сећању ван свесног нивоа и даље су активна и могу поново да се појаве у свести...

„Оно што је врло битно“, наставио је причу о Фројду, „је да је концепција о потискивању као одбрани отворила нови поглед на најважније механизме настанка психичких проблема. С једне стране, користећи психолошке механизме одбране, човек савладава своје животне проблеме, а са друге, захваљујући њима, живи неслободно, а то је пут ка настанку и развоју болесног стања...“

Причао је Ненад готово без даха, тако да се његовом оцу учинило да је на неком предавању о психоанализи од стране најбољих познавалаца ове области. Био је поносан што је његов син на најбољи начин искористио боравак у отаџбини.

КОНЦЕРТ

Студенти, разносачи новина, тог јутра су прошли на време. Свевид је до оближње трафике и сам могао да одлази за дневну штампу коју, како је волео да каже, не може да замени ни милион компјутера и интернет портала, јер је мирис штампаног папира незаменљив, али му је било лепше да са своје терасе ишчекује звоно на вратима...

Док је прелиставао једине новине за које је мислио да су још увек бар мало независне, посебно обраћајући пажњу на колумну омиљеног новинара, замишљен над туробном стварношћу пуној примитивизама, понајвише у политици, мада, мислио је, то је била блага реч за оно шта раде „представници народа“, зазвонио му је мобилни телефон, још један од изума за разарање људских душа. Није хтео да одговара, али ни онај који је звао није прекидао везу. Невољно је узео телефон и махинално, без поздрава, одговорио: хвала, нисам заинтересован. Мислио је, опет нека реклама, међутим, на линији је био његов син који је тек почео да ради у хуманитарној организацији за помоћ оболелима од, како то савремена медицина воли да каже, неизлечивих болести. И о томе је имао своје мишљење: пусте ти лабораторијски вирус, а онда га прогласе неизлечивим. Фармацеутска мафија! Али, све је то задржао за себе и кратко рекао:

- Реци!

- Јеси ли заузет, било је питање с' оне стране „жице“? Треба ми један добар трик за суботњи концерт „Анђела“ да привучемо што више људи за ову акцију.

Невољно је прихватио да смисли нешто. Ваљда још нисам заривао, мислио је и одговорио:

- Покушаћу, назови ме за два, три сата.

Није му требало много. Као у стара добра времена: „кад имаш вест у глави, лако је написати коментар“, само мало инспирације и текст је ту. А супротно животу, туробна стварност за писање је непресушни извор. Трагично, али је тако. То саопштење за медије, који су после требали да одраде свој део посла, рекао је сину да започне једном истинитом причом о хуманости, јер и циљ концерта је био управо прикупљање новца за оне којима је преко потребан и без којег није у питању само њихова егзистенција него и живот. Сину је само рекао да „штампи“ каже да је ово истинита прича једног познаника коју жели да подели са њима да би сви заједно покренули племенитост у људима која, био је сигуран, није изгубљена.

Елем, чекајући једног поднева, тамо негде у белом свету, сина испред школе, тај познаник је упознао „земљака“ са којим је убијао време ћаскајући о свему и свачему. Дотакли су се и теме како се тај „земљак“ обрео тамо, далеко од родног краја, а онда је уследила невероватна, филмска прича.

- Као и сви, трбухом за крухом, одговорио је „земљак“ и наставио: посла није било, код куће жена, деца и родитељи. Сви су гледали у мене. Обратио сам се једном рођаку који је већ био овде. Рекао ми је да дођем, да ће ми помоћи.

Једног јутра воз се пре зоре зауставио у железничкој станици. Сишао сам очекујући мог домаћина. На жалост, никако да се појави, а ја без знања језика и франка у џепу, наставио је причу „земљак“. Даље су судбина и Бог режирали мој живот. Пошто од мог рођака није било ни трага ни гласа, кад сам изгубио сваку наду, појавио се мој непознати спасилац. Мало ме је загледао, али му није требало много да на неки начин схвати да смо из исте земље. Ваљда сви личимо, на свима се виде трагови незнања. После само неколико размењених реченица позвао ме је на кафу и кифлу, саслушао је моју причу, а затим извадио из џепа 50 франака и рекао:

- Узми, да имаш за ручак, а ево ти и две, три адресе. Снаћи ћеш се да се споразумеш, тамо траже раднике, има и наших, па покушај.

- И стварно сам имао среће, примили су ме, наставља исповест „земљак“. Примили и ево, данас сам свој газда, са неколико регистрованих патената у преради меса, са својом фармом, продавницама, породицом...

Колико је таквих судбина, пролазило је кроз главу познанику, гладних и немоћних, а нико ни да се окрене. У том тренутку поглед му је пао на децу која су истрчавала из школе, сви сем једног које је деловало некако одсутно. „Земљак“ је приметио интересовање свог саговорника па је прокоментаришао:

- Благи аутизам, покушавају да га овде на неки начин социјализују, али изгледа да ће морати у Центар за сличну децу, где ће добити адекватно образовање као и сви други, јер никако не желе да га препусте безнађу.

Ово је прича из земље у којој је све сређено, у којој се о свему овоме води рачуна и у којој људи не окрећу главу од проблема. Али ми смо овде у земљи у којој помоћ чекају не само незапослени, већ и оболели од бројних тешких болести, људи без кућа срушених у поплавама, људи дошли из белог света који под ведрим небом чекају воз за Европу.

Е, баш зато, хоћу да сви заједно помогнемо да следеће суботе хала на наступу групе „Анђели“, која вам, можда, ништа не значи, али која ће свирати за све људе добре воље, за све невољнике којима треба помоћ, буде пуна. Ваше и наше је само да помогнемо да дође много света, да сви купе улазницу и да тиме помогнемо онима који су изгубили сваку наду.

Урадите нешто што ће све њих учинити срећнијим, што ће све вас лично усрећити. Јер, за некога је много оно што је за нас мало.

О ТЕМПОРА, О МОРЕС (О ВРЕМЕНА, О ОБИЧАЈИ)

Стеван, мој комшија, навалио да прошетамо градом у којем смо, шездесетих година прошлог века, пикали лопту као клинци. У међувремену ја сам дуги временски период био одсутан из наше вароши. Нисам имао куд, нисам могао стално да га одбијам и кренусмо са периферије, где сада обојица живимо, да ми покаже шта се то изменило од нашег последњег виђења пре много година. Чим смо се срели, упитах га шта му значи оно преко телефона да није дуго био у вароши.

- Ма није то исто као код тебе, одговори ми, ти си био преко, а ја нисам ишао улицама детињства из принципа, јер се све променило.

- Како то мислиш, променило? И даље ми није била јасна та његова јеткост у гласу.

- Видећеш, полако, је л' имаш времена; упита ме?

- Наравно, одговорих.

Пахуљице су промицале ваздухом, шкрипао је снег испод наших ногу док смо лагано прелазили мост. Пролазника нигде на пушкомет, а Стеван одлучи да шетњу почнемо Кнез Милетином, па се упутисмо поред старе фабрике мяса, преко пруге. Чим смо прешли рампу, он застаде и упита ме да ли знам шта је било овде, са десне стране, где је сада нека продавница за пољопривреднике?

- Како не бих знао, Мезулана, ту смо јели најбоље шкембиће у сафту и пасуљ са коленицом.

- Е, видиш, настави мој пријатељ, Мезулане нема више. Али, полако, тек смо кренули. Враћали смо се полако, па скренусмо поред зелене пијаце десно, поред Цркве.

- Од кад памтиш ову нашу варош?

- Стеване, мало дуже него ти, али не много, знаш да си млађи четири године.

- Добро, ја овај део нисам могао да запамтим, али ми је отац причао шта је било пре ове ругобе од зградурина, некадашње Старе робне куће, а знаш ли ти, наставља Стеван да ме бомбардује?

- Наравно да знам, нисам ни ја запамтио, али овде је почело убијање душе вароши. На углу, према Цркви, била је Шарена кафана, с једне стране Занатски дом, а преко пута, иза споменика Ослободиоцу, Спорт кафана, па према главној улици Градска менза, а поред књижара Култура, па Рибљи ресторан и пивница, а онда две чувене посластичарнице Код чика Ризе и Пеливан. Ту је сада, као што видиш, ова „смедеревска тврђава“, робна кућа „Београд“, комунистичка задужбина.

- Е, није више „смедеревска“, заустави ме Стеван, сад је кинеска тврђава „Пекинг“ са ове наше стране, на спрату, а тамо испред, видећеш за који тренутак, уселили су се Хрвати.

- Какви бре Хрвати? Упитах, с неверицом. Зар после свега?

- Ти, очигледно, дуго ниси био овде, па они су окупирали нашу варош, узели су четири, пет најбољих локација. Сад су овде њихове иде(ј)е, роде и... А знаш ли, у једном даху ће мој пријатељ, да је овај трг, пре ове Старе робне куће и ове друге, са Гимназијом у позадини, био сведок како једна „касаба“ прераста у град, све док нису дошли ови којима ништа није свето, а руше и граде како ко стигне. Све су порушили. И чувену калдрму. А сад, мало-мало па копају по асфалу, никако да га ураде како треба.

- Па добро, прокоментарисах, нови људи, ново време, нови град, шта ту ми можемо!

- Није то спорно, драги мој комшија, поче Стеван као на неком званичном скупу, али где ће им душа, уништише исто-

рију наше вароши. Али то није све, погледај ову главну улицу и ка истоку и ка западу, ништа једно с другим везе нема. А, да ли се сећаш где смо проводили вечери кад се због кише испразни корзо.

- Наравно да знам, у кафани или биоскопу: Сара Монтиел, Дорис Деј, Џон Вејн, Гари Купер, Кирк Даглас...

- Е па, тог биоскопа више нема, сетно ће Стеван.

- Наравно да нема, већина ових глумаца су одавно мртви, одговорих му, пола у збиљи, пола у шали, јер млади те праисторијске филмове не гледају, а и не маре много за биоскопе.

- Мој драги комшија, можда си ти у праву, али нема више ни Велике сале!

- Ма дај, Стеване, о чему причаш, ко је могао да сруши једну од најбољих и најакустичнијих биоскопских и концертних сала старе Југославије?

- Нико није срушио, али као да јесте. Сада је то зграда страве и ужаса. Већ годинама напуштена, оронула, разбијених стакала, са пропалим инвентаром, уништеном сценографијом Градског аматерског позоришта која је у њој била чувана...

- И нико не реагује?

- Колико ја знам, нико, после дуже паузе одговори ми Стеван.

Заћутасмо обојица, наше мисли одлутале су у неко време када се подразумевало „конзумирање“ културе као дела живота: филм, концерти народне и забавне, али и озбиљне музике, позориште... То је био наш прозор у свет, место првих додира, загрљаја, пољубаца...

Нисам имао снаге да идем на место злочина. Дуго смо ћутали ходајући и зурећи у даљину. Прекинуо сам ритам тишине питањем да ли има и нешто горе од овога што сам чуо?

- Па, како се узме, има, настави Стеван тамо где је стао, као да рушењима нема краја.

- Шта ће ми сада рећи, помислих без да му гласно поставим питање?

Разумео је моје ћутање, мало је чекао, стварајући неки драмски заплет ваљда, чему је доприносило и шкрипање наших ципела под снегом који се већ добро забелео.

Конак, Хајдук Вељков конак, нема га више.

Нисам тражио објашњење. За судбину чувених кафана „Париз“ и „Солун“ нисам смео ни да питам. Било би много за једно вече да и даље слушам о људима који су срушили више него што би иједан непријатељ. Али сам предложио да се вратимо на нашу периферију, чврсто решен да дефинитивно спакујем кофере. Овде нисам имао шта више да тражим. То више није био мој град.

До куће чула се само шкрипа наших ципела. Свако је био са својим мислима. Ја сам покушавао, мало нарцисоидно, да се сетим колико сам девојака први пут ухватио за руку и пољубио на штрафти од биоскопа до базена на Пивари. Враћао сам ликове и имена којих се нисам баш најбоље сећао. Мешале су ми се слике девојака у одсјају воде под вечерњим светлима, у којој смо се преко дана купали, а ноћу, поред, у летњој башти слушали „Гранаду“ Радета „Циганчића“ који није био млађи од нас, али је био јако низак. Зато и ово „циганчић“. Ни данас нисам сигуран у чему је био бољи, у интерпретацији ове шпанске песме, мексичког песника Агустина Ларе, коју је у то време у оригиналу певао Мигел Риос, или као солиста на саксофону. Нама се чинило као да је из Шпаније дошао и да је бољи од оригинала...

Једино име које ми је одзвањало у ушима је Милена. Да ли ме је на то асоцирала Арсенова „Милена“, или се то име најдубље урезало у моје памћење, не знам, али је уистину та Милена била једно од првих правих мојих искустава.

Као и град моје младости и Милену моје младости закопао сам дубоко у подсвест. Заувек.

Тесне

ДОДИР АНЂЕЛА

Погледи су нам се срели,
душе су нам се спојиле,
додирнула тела,
експлодирала Васиона.

Додир анђела.

Недеља ујутру,
време хладноћа на северној хемисфери.
Распротрло се небо по снежној белини.
Топлије него икада.

Додир анђела.

Клизио је воз ка долини,
слушали смо тишину,
откуцаје наших срдаца.
Чудан неки спокој.

Додир анђела.

И сунце, и снег, и жар, и ватра,
и мир, и немир.
Из ког времена си дошла?
Јесмо ли се познавали?
Зашто, сада и овде?
Небо ћути, ти ћутиш,
сунце ми се смеје,
кључа крв у венама.

Додир анђела.

Дођи!

Да ли ми се учинило?

Позив без гласа, немоћан да га одбијем,
изгубљен у времену и простору.

Светлост све јача.

Додир анђела..

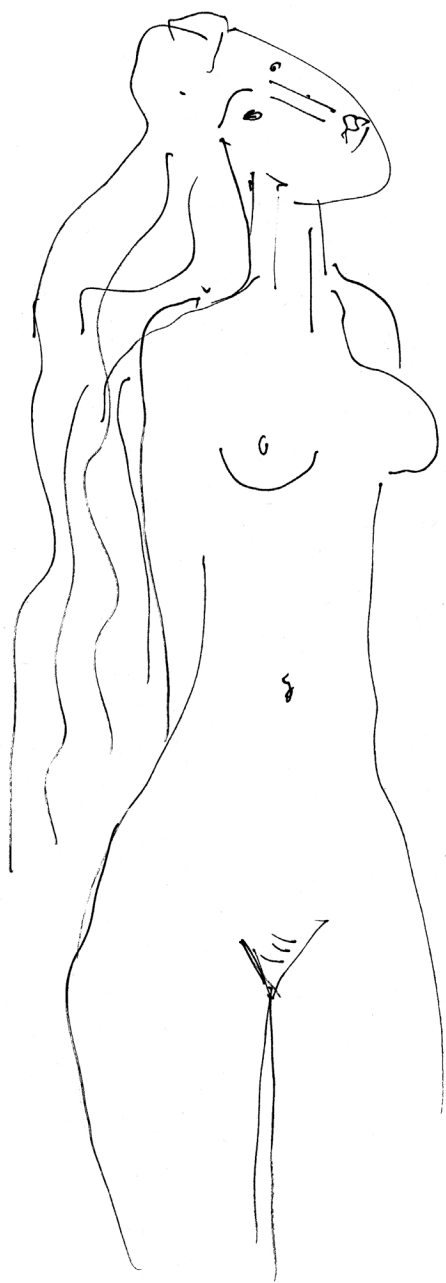

ИСТИНА ЖИВОТА

Ти си жар на мом срцу,
ти си пламен у мојим грудима,
ти која обитаваш у мојим мислима.

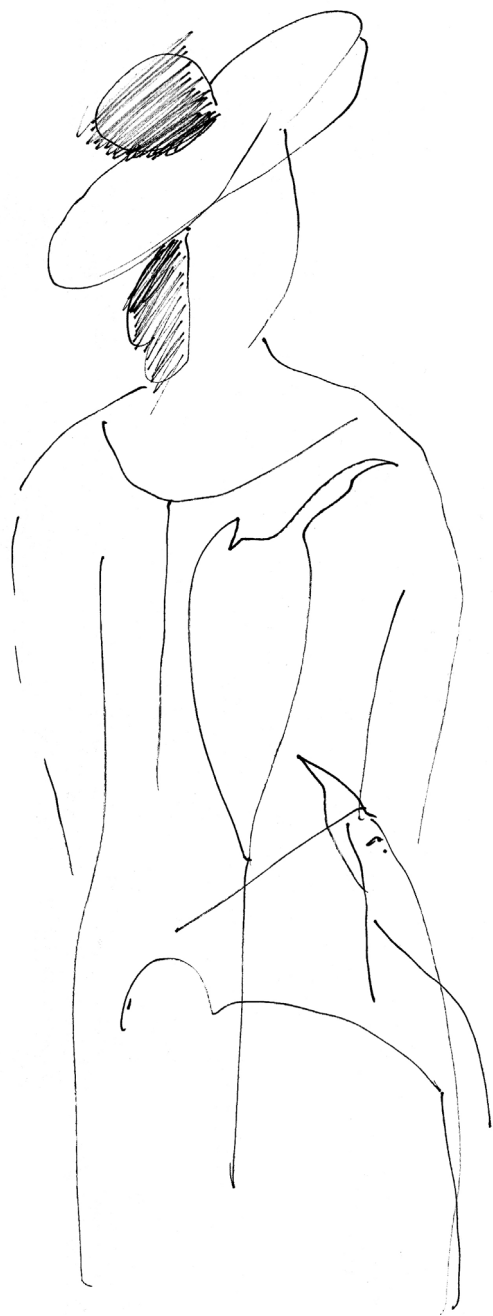
Васиона је била премала да се не сретнемо,
небо се веселило,
сунце се смејало,
сами ти и ја,
сусрет неизбежан.

И тишина и мир и немир,
колико речи у једном трену!
Колико тебе у мени
и мене у теби.
Истина живота.

ТАЈНА

Ноћас сам смислио најлепши стих,
али га не записах,
плашећи се да га нећеш разумети.
Ноћас сам смишљао најлепше речи љубави,
али их пред зору изгубих.
Јутрос сам те тражио да ти кажем истину,
али су те први зраци сунца однели.
Сад чекам ново вече не би ли те нашао,
да ти кажем тајну свог срца.

ЖЕНИ

*Жени која је однела све моје дане и ноћи,
да сад не знам живим ли овај или неки дрући живиш.*

Волели смо се две зиме, два пролећа,
једно лето и једну јесен,
а онда се све срушило,
није било више ни зиме, ни лета,
ни пролећа, ни јесени.

Промицале су љубави, дани и ноћи,
али ње није било.
Однела је једну љубав, један живот,
једно свитање,
и нестала.

Јесмо ли још увек на Земљи,
да ли је била стварна, или сновиђење?

Ако ме чујеш, врати ми љубав,
јер живот одавно немам.
Врати ми сунце, јер светлости требам,
врати ми кишу, јер јесени немам.
Ако ме препознајеш, дозволи ми да умрем
крај твојих ногу.

Нема више ни јутра, ни сутра,
нема више детелине са четири листа
којој смо се толико радовали.

Да ли је жива,
или је моја љубав убила?
Опрости, нисам хтео.

Наш дом, наша деца, наш свет,
сада је његов, не твој.
Радовали смо се пролећу и лету
које долази, али га нисмо дочекали.

Ако је данас јуче
и ако јуче може да буде данас,
дођи.
један човек моли за опроштај.

(Избор из „Раних рагова“)

ЉУБАВ

Стајао сам на раскрсници живота,
очекујући тебе да наиђеш.

Смењивала су се лета и зиме,
гледао пијанице и заљубљене,
сунце и облаке.

Шибали ме ветрови.

Али тебе није било.

Да ли постојиш,
и да ли си постојала?

Када сам се спремао кући,
уморан да легнем
и одморим бол прохујалих година,
дошла си као сновиђење,
говорила да си лутала, да си стазу изгубила,
говорила си ми да су те неки људи
заробили, па пуштали,
имали, па остављали,
па опет имали.

Говорила си ми,
како је „твој“ цвет увенуо,
како си се променила,
да си жена и мајка...

Нисам ти веровао,
јер, твоје је срце дрхтало од лажи.

Тело ти је дрхтало.

Грозница, шта ли?

Јесен је била на прагу,
шуштало је лишће,
а пржило је као да је јули.

Стајао сам на улици, нестрпљив од чекања.
Људи су ишли тамо-амо,
њихов жамор надјачавали су
мотори аутомобила.
Свако је журио своје циљу
не обраћајући пажњу на човека
који је дрхтао од чекања.
Страх и радост истовремено...
Сан или јава?
Хоћу ли те препознати
после толико година,
хоћеш ли ти мене?
И све тако нешто.

Рекли су ми: воз стиже,
а прошла је читава вечност.
Нема је, губим свест,
Неко блаженство ме обузима.
Почињем да тонем.
Одједном, Она,
стоји испред мене.
Сањам ли?
Преда мном је иста,
као кад сам је на овом месту
последњи пут оставио саму.
Само, осмеха нема више на њеном лицу.
Ни суза нема.
Осмех је нестао, сузе усахле.

Тренутак као вечност,
потрчао бих, немам снаге,
загрлио бих је, бојим се
да неће прихватити.

Полако јој прилазим.
Нема ни људи, ни аутомобила,
само она и ја.
Ширим руке, њена глава на мом рамену.

Да ли сам свих ових година сањао,
или је време стало?
Да ли смо се ми уопште растајали?
Може ли време да убије љубав?

(Из дневника: „Рани радови“)

КАДА БИХ ТИ РЕКАО

Када бих ти рекао: волим те, не би ми веровала.

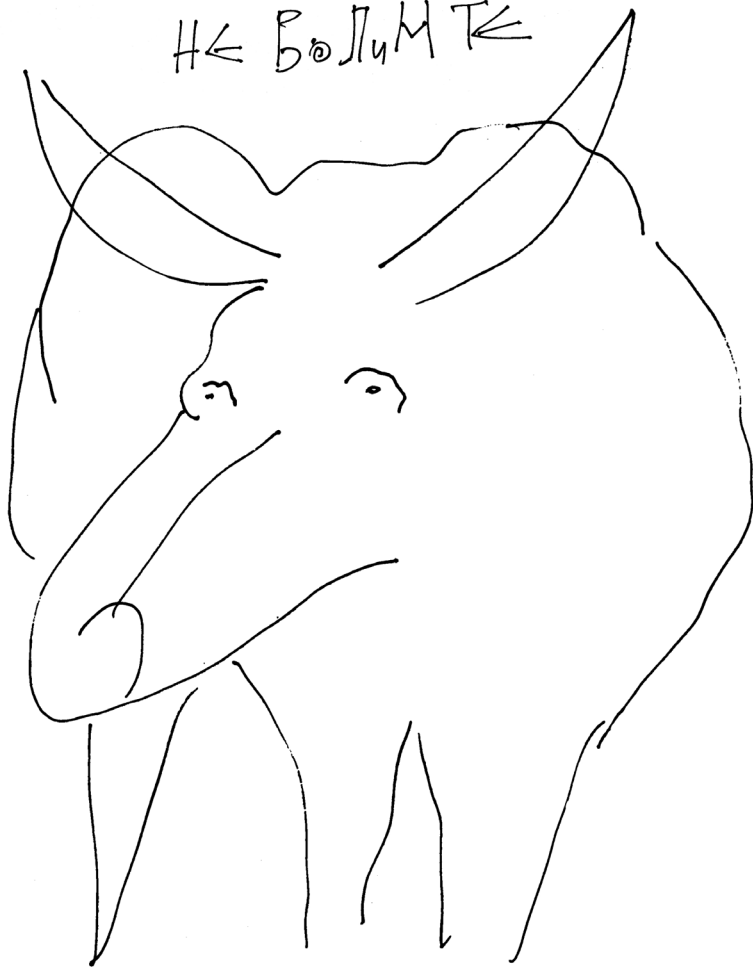
Помислила би: тек смо се упознали.

Када бих ти рекао: желим те,
помислила би: хоће још једну.

А ја ти не кажем ништа,

Нека твоје срце чује откуцаје мога срца.

БолуМ Тк
Нк БолуМ Тк

НАША ЉУБАВ

(НАЈКРАЋА ПЕСМА)

Волим те.

Не волим те.

Волиш ме.

Не волиш ме.

А живот пролази.

ФРАГМЕНТИ ЈЕДНЕ ЉУБАВИ

Рађа се сунце изнад Ресаве,
пропланци Бељанице се буде,
умива се јутро.
Велики буч креће на далеки пут.
Одлази тишина ноћи.
Само ти и ја, сведоци вечности.
Нигде толико лепоте...

Шездесет и девета.
Говорио сам ти о Сави,
говорио сам ти о Загребу,
о Ленки из Скопља, Ани из Копривнице,
о Селми из Сарајева.
Све сам ти говорио:
о насипу, песми, сузама растанка.
Говорио сам ти – ничега није било.
Питао сам те - да ли ми верујеш?

Грлила си ме као никада.
Страст новог јутра.
Али, твоје пољупце нисам разумео,
отишла си са првим зрацима сунца.
Остали су само пожутели листови,
твоје речи о вечној љубави
и успомене на јули у Загребу.

Скоро ће 45 од тада.
Да ли си срећна?
Имаш ли деце?
Да ли знају за '69?

Загреб је сада далеко,
ни Сава више није иста.
Поново пролазим нашом улицом,
кораци парају тишину јутра.
Рађа се сунце изнад Ресаве.
Нигде толико лепоте.

ВИНО

Распростро се октобар по долини,
са чела цури зној Михаљског лета,
тандрчу точкови,
док волови вуку товар златни.
Ресава жури на састанак са Моравом.
Ори се песма и смех девојака.

Смедеревка задиркује вранац,
тамјаника белу телу.
Дионис победио Херу.
Шуште виногради:
биће вина.

Набрекла бедра девојачка,
испод хаљине вире два нара,
док босим ногама, као омица у касу,
гроздове зреле претвара у риму.
Пуне се бачве рајским соковима.

Наслоњен на стару ограду
гледам како у ритму музике
удахњује нови живот.
Хаљину подиже све више,
ноге голе предала вину.

За тренутак видех
и Херу и Атину и Теју,
Хемеру и Афродиту и Деметру,
Диониса и Озириса,
Бахуса и Пријапа,
Јарила и Дабога
и реку вина у Еутерпиним вртovima.

Да ли ја то сневам будан,
ил' снове претварам у јаву,
ил' ми тело музе помути разум.
Аријадно младости моје,
ти што ме у роба претвори,
дозволи ми да умрем под твојим ногама.

Хера – Зевсова супруга, заштитница брака и удатих жена
Атина – богиња мудрости,
Теја – богиња сјаја и драгуља
Хемера – персонификација дана, односно дневне светлости.
Афродита – грчка богиња лепоте, чулне љубави и плодности
Деметра – богиња пољопривреде
Дионис, Бахус, Озирис (Асар), - богови вина у различитим митологијама: грчкој, римској, египатској...
Пријап – син Диониса и Афродите
Еутерпа – заштитница античке музике и лирске поезије
Аријадна - жена Дионисова
Јарило – бог пролећне вегетације и плодности
Дабог - бог који даје живот Земљи и бог Сунца

ИЗГУБЉЕНА ЉУБАВ

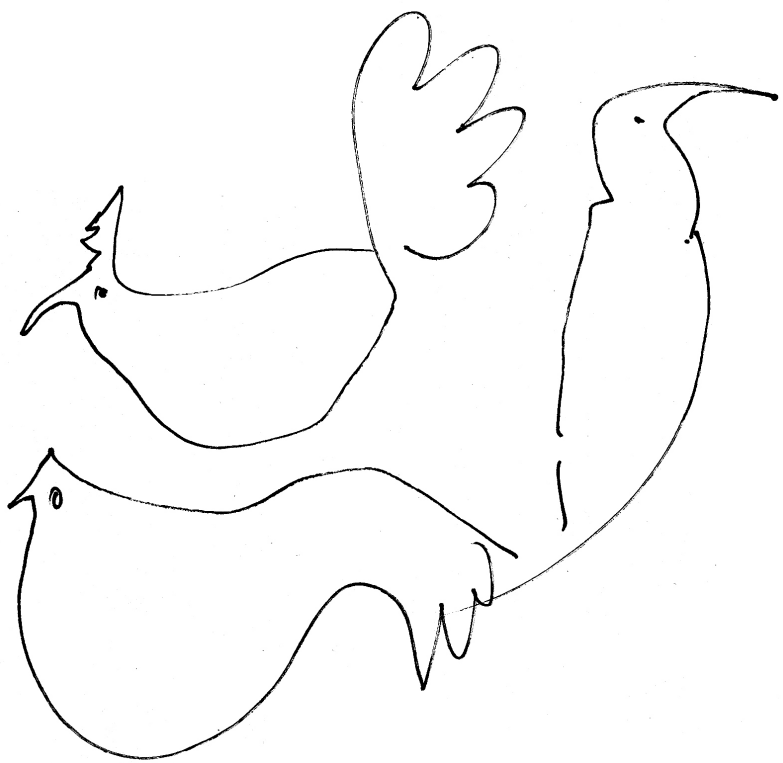
Нисам више могао без ње,
јутрос сам пошао да је тражим.
На пола пута сетио сам се
да сам срце заборавио
тамо где смо се растали.
Није имало смисла ићи даље.

Бани
радоби

ОЧИ

Лутам и тражим,
тражим тај поглед,
тражим те очи, њихов сјај,
дан када су само мени сјале,
дан кад су говориле да ме воле.
Али олује живота избрисале су трагове.
Полако се губе у забраву.

ПРОЛАЗНОСТ

Јуче, звезда моја ка срећи ме водила,
Заљубљено корачао сам напред.
Али, дани среће су прошли.
У моје срце уселила се туга.

ШЕТЊА

Идем полако док ми ветар свира око ушију,
њена слика ми мути поглед.

Бунцам: она је још млада,
она не зна шта је љубав.

Месечина је, звезде трепере,
шуми дрвеће.

Ноћас сам је први пут пољубио,
осетио страст њене младости,
њене пољупце као да јој је двадесет,
а имала је тек шеснаест.

У глави кошмар:

још је млада, а љуби тако страсно.

Идем без циља, док ми ветар свира око ушију:
она је још млада, она је још млада.

САМ

Сам сам,
око мене твоје слике.
Зурим у таваницу
избледелу и прљаву од мојих погледа.
грлим твоју сен обавијену тамом ноћи,
обасјану светлом дана.

Друштво моје су мемљиви зидови,
сто прљавих ногара
и расклиматани кревет.
Нема више ни радости, ни туге, ни сете.
Колико дуго сам овде?
Тонем у сан без повратка.

НОЋ, МЕСЕЦ И МИ

Поведох је луд од љубави,
У парку на трави љубих је,
миловах њене беле груди.

Ноћ, месец и ми.

Њено тело дрхташе испод мога тела,
Одлетех све дубље и дубље,
А пред зору, кренух кући пијан од љубави.

Ноћ, месец и ми.

И ОПЕТ ЉУБАВ

Срели смо се изненада, помислих: ево спасења,
Али, ти ми не дозволи да ти кажем: волим те.
Од тада често пролазим крај твоје куће,
али су ти прозори стално затворени.
Само светиљка у твојој соби показује где живиш.
Кажи ми како да дођем до тебе.

Додаток

ДНЕВНИК ЈЕДНЕ ЉУБАВИ

(Сећање на грађу особу која је сада негде међу звездама)

Да ли све што човек напише у свом животу буде доступно и другима осим оном коме је намењено? Нема сумње да милиони и милиони бележака, писама, па и читавих књига, никада нису, нити ће угледати „светлост дана“. Имам ли зато право да писма жене која је одавно међ’ звездама препустим свима на увид? Осетио сам одобравање и зато ево их овде, на страницама „и опет љубав“. Писма као форма комуницирања међу двоје који се воле која готово да више не постоји.

Прво писмо:

Знам сигурно да очекујеш ово моје писмо и да си убеђен да ће стићи. Синоћ смо били заједно, а ево, већ данас ти пишем.

Зашто је овај свет толико пакостан? Морали смо да се растанемо, ма да то обоје нисмо желели. Растали смо се и растајаћемо се овако још ко зна колико пута. Зато не жали за оним што је прошло, већ живи срећно данас и надај се лепшем сутра.

Дуго сам носила у мислима ружичасто небо и рај препун расцветалог цвећа, али сам дубоко у себи била свесна да предстоји тежак пут и да ће ми многе олује замагљивати видик. Ипак сам ишла напред. И, најзад, срела сам тебе!

Нечујно, полако, али сигурно, ушао си у мој живот. Покушаваш да га измениш и верујеш у свој успех. А ја? Ја се још увек колебам, још увек ти не верујем, још увек ме сумње муче, а страховања убијају.

Открићу ти и ову истину. Летос ми је прилазило много младића и све сам их одбила, говорећи им да имам младића кога волим и кога не желим да варам. А теби, теби то не могу рећи. Не знам зашто? Не знам ни шта је ово што сада осећам?

Љубав? Ох, не љубав, јер усамљено срце не зна шта је љубав. Пријатељство? Не, ни то није, јер са тобом пријатељ не могу бити. Срећа? Не, ја не знам за срећу. Али зашто толико желим да те сретнем, да видим твој лик. Куд год да пођем, чини ми се да ћу те тамо видети, да управо теби идем. И када те *шамо* нема осећам твој поглед.

А, ипак, постоји још пуно тога што нас раздваја!"

М.

Друјо писмо:

„Не знам одакле да почнем да бих ти све казала. Не тако давно срели смо се први пут. Као што и сам кажеш, догађаји се ређају филмском брзином...

... Нисам ти рекла да ми је до пре двадесетак дана четвртак био најодвратнији дан у недељи. А сада? Погађаш. Јер једног дана у недељи који се баш тако зове, једног најлепшег летњег четвртка, срела сам тебе. До тада, мени непознат и нов. Још не знам, или не смем да верујем због чега сам тог дана била срећна више него икада до тада.

Отишла сам. Ти си остао, испраћајући ме погледом. А онда, догађаји су почели да се нижу. И, од тада си увек са мном. Твој лик, твоја сенка, поред мене, иза мене, испред мене...

Писала сам ти да никада нисам била срећна. Зато сам често постављала себи питање: шта значи реч *срећа*? За мене нема среће, далеко је, недостижна, далеко од мене, говорила сам себи. Сви дани када сам ипак веровала да сам срећна, били су само варка, велика варка. Дани заваравана, дани пуне наде. А сада? Сада сам можда срела младића каквог сам желела, сада више нема те недостижне даљине?

Сећам се, још као девојчица, маштала сам да ћу некада наћи љубав, да ћу волети, бити вољена, бити срећна. Од тада сам лутала и тражила тог идеалног човека, ту дивну љубав. И надала се, али га нисам налазила. Понекад, видела сам га на час, на тренутак чула његов глас, видела сенку оног ко би ми наговестио остварење сна, али, авај, увек се завршавало разочарењем. Међутим, нису узалудне речи: срећа је ту, уз тебе, треба је дотакнути...

...Не могу више овако.

Знам да си ти оптимиста, срећан си, или бар тако делујеш, зато морам и ја да покушам, јер желим да будем део тебе..."

М.

Треће писмо:

Твоје последње писмо сам добро разумела и схватила.

Знаш да су људи много пакосни, али не, молим те, не убрајај мене међу њих... и ако кажеш да сам ја прва која ће рећи: крај!

Знам да после последњих догађаја верујеш да сам ја девојка за коју дата реч не значи ништа. Али ми мораш веровати, ја нисам желела то. Горки су понекад тренуци када човек осети да је сам, а још гори ако осети да је преварен, напуштен. Као што је и срећан онај који зна да га неко бескрајно воли и да живи за њега.

Чини ми се да је од оног четвртка, када сам те последњи пут видела, прошла читава вечност. Али си ти увек био ту, уз, иза и испред мене.

Живот је суров. Живимо да упознајемо особе, да их волимо, заборављамо..., док не наиђемо на једну коју заволимо заувек, искрено и стварно.

Нисам те заборавила и никада нећу. Зато се надам да ћеш ми пружити прилику да ти докажем да грешиш. Када би знао шта је стварно прошло преко моје главе последњих недеља, верујем да би ми сва моја недаложења опростио.

Четврто писмо:

Као што видиш, ово писмо ти стиже преко моје сестре, јер сам желела да га добијеш што пре. Знам да ти је сада, после операције, тешко. Лежиш, желео би да читаш, а не можеш, да причаш, а немаш с ким. Да шеташ, не дозвољава ти рана.

Не знам да ли си добио моје последње писмо? Било је кратко, јер све што имам желим да ти лично кажем? Али...

...Сваки наш сусрет био је срећан за мене и пун неостварених жеља. Планирала сам да овај буде један од најсрећнијих за обоје, непоновљив, али, увек то проклето *али...* После двадесет дана желела сам макар да те видим.

Двадесет шести претходни је одавно прошао. Покушај да ме разумеш и схватиш. И ако сам му пре тога два пута писала да желим растанак, оног тренутка када се појавио то нисам могла да му кажем. Требало је наћи разлоге, а други осим тебе нису постојали. Када је полазио, обећала сам да ћу му писати. Учинио сам то и поновио оно исто од пре сусрета. Одговор нисам добила. Ако хоћеш, следеће писмо можемо заједно да му напишемо, или да гледаш шта му пишем, јер не желим да у твојим очима будем лажов. То је једини разлог зашто ти се овако дуго нисам јављала и зашто сам ћутала. То су једини разлози зашто ме није било два четвртка. Желела сам да прво са њим будем начисто, па да ти кажем све шта очекујем с тобом. Али ти ниси имао стрпљења. Разумела сам те, али не знам да ли си остао при ономе што си ми донедавно говорио, или си се променио. Свим срцем желим да верујем да ниси.

Проћи ће и овај месец, проћи ће и многи следећи, али ћемо ми остати. Остаће успомене и сећања. Али не дозволимо да буду тужна. Преплавимо их својом љубављу и срећом. Не дозволимо да наши путеви постану само сенке које ће нам се сутра ругати, већ путеви најискренијих осећања.

Велика је цена за једну искрену љубав. Она је немило-срдна и тражи своје жртве. Због ње се прашта и умире, јер је само једном у животу. Не дозволи да се било ко игра твојим осећањима, али поклони љубав оној коју стварно волиш и која те искрено воли.

Док читаш ове редове поверуј ми бар за тренутак. Знаш, драги, треба се борити и изборити за своје место под сунцем. Зато, када га једног дана будем нашла, верујем да ћу бити срећна у загрљају оног коме сам заувек поклонила своју љубав.

Могла бих још дуго, дуго да ти пишем, али сачекаћу твој долазак.“

Пејџо писмо:

„Ноћ је већ одавно пала. Покушавам да заспим, али ми то не полази за руком. Устајем. У соби ватра још увек пуцкета и као да не хаје за ово невреме.

Сви спавају. А ја? Ја размишљам. Размишљам о болу, патњама, сузама... О љубави! Зашто си створена? Зар ти знаш само за патње, зар нема милости за оне који воле? Бедна је то реч – љубав, јер љубав не постоји, не треба волети, јер љубав доноси само тугу и разочарање. Зашто? Зашто је морало све овако да се догоди?

Једном си ми рекао: дођи било који дан, ја ћу бити ту. Рекао си да не волиш изненађења. Опрости, али овога пута те нисам изненадила, није ми било тешко ни по киши да дођем. Хладно је, али човекова осећања не греје време, већ искре човекове душе...

Зашто си је онако рано испратио? Можда је посумњала у твоју искреност? Можда ће и она као и ја ноћас мислити на тебе? А зашто обе?

Приметила сам од твог повратка из болнице да са нама нешто није у реду, али сам ћутала. Чекала сам да ти почнеш. Твоје речи нисам осећала, разумела. То нису више биле речи човека који бар мало воли. И твоје писмо сам чекала, али ми је тек вечерас било јасно зашто не стиже.

Дошао је крај мојим надањима и сновима. Вечерас је крај моје дуге приче. Ниси могао ни да ме испратиш до станице. Зар је толико опасна, љубоморна? Не знам и никада нећу пожелети да сазнам како изгледа. Били сте у сенци и нисам је видела, само силуете мрака. Претпостављам да је лепа и паметна, јер твоје срце зна шта бира. А желела сам да један његов кутак одвојиш за мене. Знам, рећи ћеш, срце је исувише мало да би га делио као милостињу, поклонихеш га оној коју волиш. А да ли и оно хоће исто... Не, немој, сети се да сам те волела и да те волим, иако ти то никад нисам казала. Зар је то грех? Боље је волети иако ниси вољен, него бити

вољен, а не волети. А ја нећу сажаљење. Више волим да живим сама и да те волим као и до сада, него само да се зovem твојом девојком. Можда ћеш се насмејати овим глупостима, али ми је лакше да ти све кажем.

Никада нећеш сазнати колико си ме изменио, цео мој живот. Знам да је сада све готово. Срце ми је сломљено.

Он је заувек заборављен захваљујући теби, а ти заувек изгубљен за мене. Растали смо се, а тек смо пошли, растали смо се, а нисмо рекли све. Да, све је ишло филмском брзином.

Драги, усамљеник је само сенка умрлог, јер онај ко није вољен свуда је сам. Зато више никада нећу потражити трећег. Ако се појави, удаћу се за њега не зато што ћу га волети, већ што живот који живим не могу више да поднесем. Научио си ме да будем оптимиста, али више никада никоме нећу веровати.

Веровала сам ти, јер сам у теби пронашла оно што до тада нисам никада имала, веровала сам ти, јер сам те искрено волела, веровала сам ти, јер сам теби могла да кажем све.

А ти? Ти си ме лагао и онда када сам ти највише веровала. Али, хтела бих да знаш да сам ти захвална што си ми открио нешто што сматрам смислом живота. Једном си ме питао шта би ме сада учинило срећном? Одговорила сам ти да нађем посао. Ево, трећи дан како радим а, опет, нисам срећна и никада нећу бити.

Један бљесак зна да узбурка сва наша чула. Тако изненадна љубав оставља дилеме које нас ломе. И кад после разведравања поново упаднемо у нови ковитлац, коначно схватимо да је то школа која нас спрема новом животу.

Сви имамо право на живот какав нам се свиђа, па покушавамо да избришемо оно што је у претходном било ружно. Али, како то није могуће до краја, сећања остају. Љубав је велика учитељица, она нас учи да будемо оно што никада нисмо били, да мењамо навике. Да ли су наша љубав и време

изменили моје навике, не знам? Тек, тренутак среће који си ми пружио остаће као живи споменик сећања на тебе.

А сада прекидам са овим „досадним“ писмом које, можда, нећеш пожелети ни да прочиташ.“

Шесто писмо:

„Подстакнута мислима што ме непрестано муче од оног дана када смо последњи пут били заједно, одлучила сам да ти поново пишем. Покушавала сам то и раније, али су сва та писма остајала недовршена. О њима само ја знам.

Опрости ми што те узнемиравам, можда није требало да то чиним сада када си срећан поред друге. Али, разапета између силне жеље да те видим и бола који би дошао после тог сусрета, одлучила сам ипак да данас дођем. Међутим, бол је био неизбежан.

Знам, писала сам ти некада да са тобом не могу да будем пријатељ, али сада, када више нисмо заједно, тешко ми је да пролазим поред тебе и ћутим. Јавила бих ти се, али се бојим твоје реакције. А ћутање прераста у неподношљиво мучење. Знам, крива сам што се нисам одупрела онима који су ме учинили несрећном, крива сам, али никада нисам могла да се помирим са тим да тебе вређају због мене. Мој тата је беснео сваког дана и када више нисам могла да идржим, кренула сам да ти све објасним. А тада, тада сам те видела с другом. Нисам могла да се уздржим а да ти не напишем онакво писмо...

Сретали смо се и после тога. Последњи пут си се журило на некакву приредбу, а ја сам била груба као никада до тада. Ипак сам се окренула када си ме позвао док сам одлазила. Последњи пут погледи су нам срели и као да су говорили: заувек. Отишао си, али су остале жеље и наде, оно што помаже да се истраје.

Време се не може зауставити. Пролази нечујно носећи са собом судбине милиона људи. Па, ипак, нешто и остаје. Не може да однесе сећања. Нисам те заборавила и нећу никада...

Још једном, опрости ми. Могла бих по обичају још дуго да ти пишем, али...

...Можда ћу те поново срести, али не желим да и тај сусрет буде болан.“

М.

Писмо које она никада није добила

(*шри месеца касније*):

М.

„Можда ћеш се изненадити када добијеш ово писмо. Одлучио сам, пре него што се удаш, да ти кажем истину, јер касније то не би имало смисла.

Данас је недеља, 92. дан од када сам добио твоје последње писмо. Нисам ти одговорио, као ни на претходно. Не знам, дали се ти тога уопште сећаш, није ни важно.

Знај, оне кишне вечери, када си ме видела „с другом“, то није била, нити ће бити моја девојка. Случајни сусрет и необавезни разговор. И судбина да баш у том тренутку ти наиђеш. А човек кад воли, ако имам право да правим такво поређење, види све другачије. Сада немам никаквог разлога да те лажем.

Зашто смо се растали?

Када добро размислиш, видећеш да је тако боље и за тебе и за мене: због твојих родитеља, због твоје будућности, због... Јер ја сам тек трећи средње, а ти си већ дипломирала.

У последњем писму пожелела си да се једно другом јављамо приликом сусрета. Мислим да то није добро, не због других девојака већ..., али сада то више није важно.

С обзиром на ситуацију, сва моја писма спали.

Желим ти сву срећу са њим, јер сам чуо да се ускоро удајеш. Желим ти да тај „трећи“ испуни твоја досадашња неостварена надања...

Као и увек, поздравиле обе сестре, јер су оне више веровале у нашу љубав од нас самих.“

Више се не сећам зашто је ово писмо остало у фиоци моје младости. Зашто није послато? Путеви нам се више никада нису укрстили. Живот једне љубави је, као на филму, протутњао у неколико месеци. Једне јесени и једне зиме. А потом, никада више, деценијама, до њеног одласка међу звезде, није уприличио ни један сусрет.

Ваљда је тако морало да буде.

НА ПРВИ ПОГЛЕД

Песма заљубљене жене

На први поглед могла сам ти рећи:
љубави моја!

На први поглед припадао си мени,
на први поглед предала сам се теби
сва, у сновима.

Тај поглед траје пет година
и не бледи.

Ах, зашто?

Са уздахом одбијам нестварну љубав,
треба ли волети оног који припада другој?

Па, опет...

Лагала сам себе да не постојиш,
да си нестваран,
да си сан.

Али срце осећа другачије
и, боли...

док помућени разум
одавно не влада собом.

Куд год да кренем ти чаробни флуиди
везују ме још више за тебе.

Нестварна љубави!

Зато , пати, боли и умри!

Пролази време,
срце се умири на трен.

И као, неће више!

Али ко да угаси љубав?

Ватра поново затиња
и узбукта.

Колико суза треба да потекне
да победи разум?
Понекад, помислим: пусти га да изгори
због једне љубави
на први поглед!

КЊИГА КОЈА ЋЕ СЕ ЧИТАТИ

(Рецензија)

После изузетно запажене књиге „Радовањци – од Винче до Ресаве“, која је окарактерисана као капитално дело коме нимало није лако одредити жанр (летопис, монографија, антропогеографска студија, родослов, мемоарска проза са елементима научног дела, у сваком случају историографског и истраживачког), угледни српски новинар, уредник, публициста и културни радник Раде Милосављевић, који већ деценијама живи у Швајцарској, а у последње време се све чешће враћа у Србију, оглашава се, ево, и својим првим класичним књижевним делом дубоко осмишљеног, ефектног и адекватног наслова: „И опет љубав“, које већ својим карактеристичним насловом довољно говори и још пре читања (раз)открива садржину.

Књига на преко 120 страна презентира 15 кратких прича и исто толико песама које, свеукупно посматрано, везује много шта, али им је есенцијални заједнички именитељ најјаче људско осећање – Љубав.

За приче се лако може констатовати да су превасходно никле из живота, писане питко, лако и ненаметљиво, реалистичним стилем, блиско такозваној стварносној прози, више него коректно израженим артизмом, у трећем али и у првом лицу, уз повремене и успеле монологе и дијалоге, и говоре, највећим делом, заправо о љубави (објављено је и неколико прича другачијих инспиративних постулата али опет везаних за завичај, доживљено и љубав) и тиме вуку радозналост читаоца да их чита скоро без даха, са уживањем, па треба очекивати да ће наићи на леп пријем – како код књижевне критике,

свакако и код најшире читалачке публике. Посебну драж им даје чињеница (или слутња), да су дубоко доживљене или до сржи измаштане, свеједно. Највећим делом ради се о аутобиографским записима који су вешто и зналачки „репарирани“, прецизне дескрипције окружења а све то је орнаментисано повременим рефлексивним и лирским узлетима који досежу све до филозофичних опсервација и, наравно, пасажа обојених латентном еротиком. Имплицитно, кроз маркантне дескрипције и прецизна запажања, то је и скенирана слика наше стварности, као и блиске прошлости (изузетне и упечатљиве слике Деспотовца и насеља Ресаве, као и старе и нове Јагодине и оваквих страница је веома мало, барем када је о овим топонима реч, у савременој српској литератури). Ваља поменути и складно извајане ликове карактеристичних, упечатљивих и симболичних имена.

Песме су, такође, никле из живота, комуникативне, лаке и читљиве, помало „преверовске“, али и украшене академском рефлексijом и духовношћу тако да су иманентне (можда мало софистицираније), претходним прозним записима. Реч је о самој есенцији спознаје живота и љубави, окренутој пролазности, али и вечности, светлости, али и таме, дану, али и ноћи... Неке од песама имају и оплемењени наративни ток тако да подсећају на чувене хитове такозване естрадне поезије која је седамдесетих и осамдесетих година прошлог века једноставно „окупирала“ младе широм света. Као да је све речено у песми која је књижи позајмила име и која затвара ову необичну и вредну књигу:

„Срели смо се изненада, помислих: ево спасења,
али, ти ми не дозволи да ти кажем: волим те.
Од тада често пролазим крај твоје куће,
али су ти прозори стално затворени.
Само светиљка у твојој соби показује где живиш.
Кажи ми како да дођем до тебе.“

(„И опет љубав“)

У сваком случају ради се о књизи која завређује пажњу и читалаца и критике, како због теме, тако и начина интерпретације и сигурно је да ће бити и прихваћена и поздрављена у свеколиким токовима савремене српске литературе.

У Јагодини
на Младенце 2017. године

Бајо Џаковић

Белешка о писцу

Раде Милосављевић (1951), рођен је у Медвеђи (ресавској), проговорио је у четвртој, почео да пише у седмој години и од тада „не престаје ни једно, ни друго“. Између, у шестој, научио је да игра шах. Све после је живот, и више од живота: Деспотовац, Светозарево (Јагодина), Лозана (Швајцарска), па све чешће у последње време Стењевац (одакле му је био отац), и опет Јагодина. Још два града су значајна у његовом животу, Ниш где је студирао и Београд, где се поред Светозарева доказао као новинар (Радио Светозарево и Нови пут и Радио и ТВ Београд). Писао је и за Вечерње новости: осамдесетих из средњег Поморавља и деведесетих прошлог века из Лозане (Швајцарска). Био је и управник Градског аматерског позоришта у Светозареву.

Из све чешћих посета очевом родном крају у последње време настала је књига „Радовањци од Винче до Ресаве“, објављена 2015. године. А само две године касније пред вама је и ова, књига прозе и поезије, под именом „И опет љубав“.

Раде Милосављевић до сада прозу и поезију није објављивао, осим у акцијашким новинама на радним акцијама на којима је учествовао. С друге стране, вишеструко је награђиван за радио репортаже и информативне емисије, а добитник је и Октобарске награде (Плакете) општине Деспотовац (1980) за информисање.

О аутору илустрација

Сретко Дивљан, аутор илустрација, је сликар, доскорашњи професор и декан на Учитељском факултету у Јагодини и проректор на Независном факултету у Бањалуци, пре тога и гимназијски професор у Јагодини али и позоришни редитељ који је створио неколико данас познатих позоришних глумаца Србије.

У сликарском смислу Дивљан је, како су га неки критичари окарактерисали, магијски цртач који својим бравурозним потезима на форматима великих димензија води линију која дефинише облик, карактер, наговештава теме које радују, али и оптерећују савременог човека.

Дивљан руши табуе у сваком смислу. Када слика женски акт он модел „огољује“ до границе еротике и у њему тражи лепоту, али и тајанственост чије откривање препушта нама.

Оно што је за овог сликара незаобилазно да се напише је да је он постмодерниста који се не либи да тумачи теме које су много година пре њега обрађивали великани платна Пикасо, Сезан, Ван Гог. Он, од поређења са њима не бежи. Напротив.

Сретко Дивљан као сликар *дивљанизма* је слободан, он слика широко, површине су му чврсте, а композиција уравнотежена. Као човек слободоуман. Био и остао свој, као и сви велики сликари.

САДРЖАЈ

ПРИЧЕ.....	7
ПОЉУБАЦ.....	9
ЖУДЊА.....	13
ЛАДА.....	15
ИСТРГНУТА СТРАНИЦА ДНЕВНИКА.....	17
ДЕТЕЛИНА СА ЧЕТИРИ ЛИСТА.....	19
ТРЕНУТАК ЉУБАВИ.....	22
СЕДАМ ДАНА ПОСЛЕ.....	29
13. ДАН.....	31
ТРЕНУТАК РАДОСТИ.....	33
ГУМЕЊАЈКЕ.....	35
ПОВРАТАК ИЗ МРТВИХ.....	39
КАПУТИЋ.....	45
ФРОЈД.....	49
КОНЦЕРТ.....	53
О ТЕМПОРА, О МОРЕС (О ВРЕМЕНА, О ОБИЧАЈИ).....	57
ПЕСМЕ.....	61
ДОДИР АНЂЕЛА.....	63
ИСТИНА ЖИВОТА.....	65
ТАЈНА.....	67
ЖЕНА.....	69
ЉУБАВ.....	71
КАДА БИХ ТИ РЕКАО.....	75
НАША ЉУБАВ (НАЈКРАЋА ПЕСМА).....	77
ФРАГМЕНТИ ЈЕДНЕ ЉУБАВИ.....	78
ВИНО.....	80
ИЗГУБЉЕНА ЉУБАВ.....	82

РАНИ РАДОВИ	83
ОЧИ	85
ПРОЛАЗНОСТ.....	87
ШЕТЊА	89
САМ	91
НОЋ, МЕСЕЦ И МИ.....	93
И ОПЕТ ЉУБАВ.....	95
ДОДАТАК	97
ДНЕВНИК ЈЕДНЕ ЉУБАВИ	99
НА ПРВИ ПОГЛЕД.....	111
КЊИГА КОЈА ЋЕ СЕ ЧИТАТИ (Рецензија).....	113
БЕЛЕШКА О ПИСЦУ	116
О АУТОРУ ИЛУСТРАЦИЈА.....	117

ШТАМПАЊЕ КЊИГЕ ПОМОГЛИ СУ:

Autokuća Tasić d.o.o.

Slovenski put bb • 35000 Jagodina • Srbija
Franje Kluzza 42 • 24000 Subotica • Srbija

JAGODINA, BAGRDANSKA BB

CILIO

gazdinstvo

Међуреч • Јагодина

PELIVAN
ЈАГОДИНА

DISPOTEC

Akademika Pavla Ivića 11, Despotovac

Living&Travel

Slavke Đurđević bb | 35000 Jagodina

Ратомир Раца Милосављевић, Дубока/Беч

Станко Ђокић, Стројковце-Вучје

Радован Раде Стевановић, Глоговац/Беч

Ненад Неша Маленовић, Крушар/Беч

Ненад Неша Обрадовић, Дубока/Јагодина

Тања Радосављевић, Деспотовац

Горан Марјановић, Деспотовац

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-32

821.163.41-1

МИЛОСАВЉЕВИЋ, Раде, 1951-

И опет љубав : [приче и песме] / Раде Милосављевић ;
[илустрације Сретко Дивљан]. - Јагодина : Гамбит, 2017
(Ваљево : Топаловић). - 117 стр. : илустр. ; 21 см

Тираж 500. - Стр. 113-115: Књига која ће се читати /
Бајо Џаковић. - Белешка о писцу: стр. 116. - О аутору
илустрација: стр. 117.

ISBN 978-86-7624-059-3

COBISS.SR-ID 235007244

